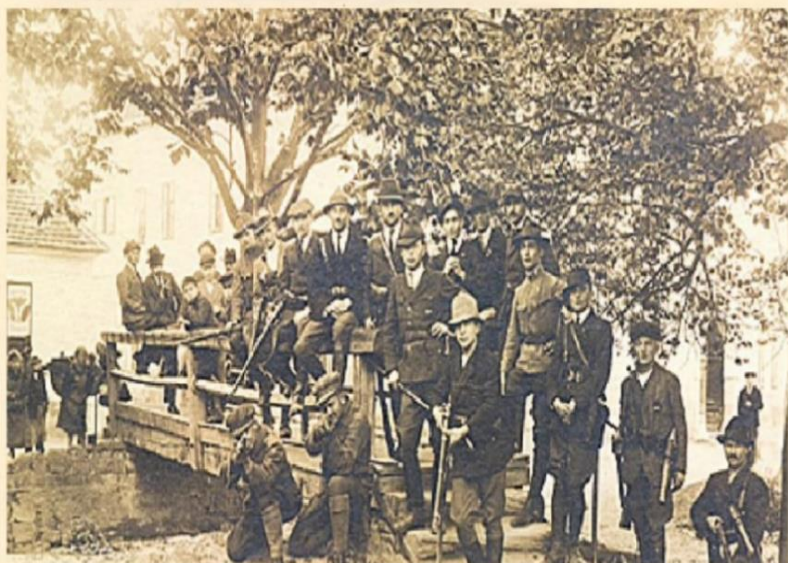

KÁNTÁS BALÁZS

A FEHÉR MUNKÁSŐRSÉG

T A N U L M Á N Y

a Nemzeti Munkavédelem fejlesztéséről.

**TANULMÁNY ÉS FORRÁSOK
A NEMZETI MUNKAVÉDELMI
SZERVEZET
TÖRTÉNETÉHEZ**

KÁNTÁS BALÁZS

A FEHÉR MUNKÁSŐRSÉG
TANULMÁNY ÉS FORRÁSOK A NEMZETI
MUNKAVÉDELMI SZERVEZET
TÖRTÉNETÉHEZ

Szakmai lektorok:

Dr. Kunt Gergely PhD

Prof. dr. Borsi-Kálmán Béla DSc

Prof. dr. Zinner Tibor

ISBN 978-615-6250-69-8

Felelős kiadó: Dr. Zsávolya Zoltán PhD
HORTHY-KORSZAK KUTATÁSÁÉRT
TÁRSASÁG
BUDAPEST, 2023

A HORTHY-KORSZAK „FEHÉR MUNKÁSŐRSÉG”-E A NEMZETI MUNKAVÉDELMI SZERVEZET (1922–1939/1940)

A *fehérterror*nak nevezett, első világháború utáni magyarországi polgárháború és paramilitáris erőszakhullmának időszaka után, míg az 1919 és 1921–1922 közötti időszak a „különítményes” jellegű, korlátozott állami irányítás alatt álló katonai egységek működésének és túlkapásainak, önkényeskedésének, civilek elleni erőszakos fegyveres fellépésének időszaka volt, addig 1922–1923-tól kezdve, a bethleni konszolidáció jegyében az ország különböző területein működő irreguláris alakulatokat, nemzetvédelmi milíciákat, így a Héjjas Iván tartalékos főhadnagy vezette Alföldi Brigádot és az Ébredő Magyarok Egyesületének fegyveres alakulatait Bethlen István miniszterelnök kormánya lefegyverezte és regularizálta, illetve zavaros, a polgárháborús időkre visszavezethető rendvédelmi jellegű jogosítványait, melyekkel 1919 és 1922–1922 között gyakran éltek vissza civilek rovására, és működtettek a belügyi rendvédelmi szervekkel párhuzamos rendvédelmi apparátust, egyértelműen és határozottan megszüntették.

Létrejött ugyanakkor a Belügyminisztérium irányítása alatt álló Nemzeti Munkavédelmi Hivatal/Nemzeti Munkvédelmi Szervezet¹ nevű, elsősorban a sztrájkok és a munkásmozgalmi szervezkedések letörésére, illetve ezzel párhuzamosan üzembiztonsági feladatok ellátására szolgáló, önkéntes félkatonai szervezet – kissé anakronisztikusan mondhatnánk, egyfajta *fehér munkásőrség* –, melynek tagjait kézfegyverekkel szerelték fel, és szolgálatban intézkedési, valamint fegyverhasználati joguk a rendőrségével egyezett meg, ezért formálisan inkább rendőri, mint katonai alakulatnak volt tekinthető.² Az Alföldi Brigád, az Állambiztonsági Megbízottak Szervezete, a volt vasúti és postai karhatalmi alakulatok, az egyetemi csendőrtartalék zászlóaljok, valamint az

¹ A Nemzeti Munkavédelem megszervezéséről a Minisztertanács 1921. október 28-án hozott határozata alapján a belügyminiszter III-III/VII.a/1921 sz. bizalmas rendelete intézkedett. 1922. augusztus 4-én a belügyminiszter kérte a Nemzeti Munkavédelem állományának növelését (HU-MNL-OL-K 27-1922. 08. 04./33. napirendi pont). A szervezet tagjait részben az állami alkalmazottak közül toborozták, részben egyetemi hallgatókat igyekeztek beszervezni, de tagjai közé kerültek egykori különítményes katonák és nemzetvédelmi milicisták is. A szervezet történetéről lásd bővebben: SOÓS László, *A Nemzeti Munkavédelmi Szervezet létrehozása és tevékenységének első évei, 1921–1926*, Levéltári Szemle, 1979/1–2, 277–291.

² HU-MNL-OL-K 26-XXII-6010; valamint: 5.818. M. E. számú rendelet a nemzeti munkavédelmi intézmény fegyverhasználati jogáról, 1923. augusztus 2., Magyarországi Rendeletek Tára, 1923, 274.

Ébredő Magyarok Egyesülete nemzetvédelmi osztályai és a Magyar Országos Véderő Egylet lövészalakulatai is ebbe a szervezetbe olvadtak be, tehát jóval szorosabb kormányzati kontroll alatt, de lényegében tovább működhettek.³

A Kettőskereszt Vérszövetség, a korszak befolyásos és korlátozott állami irányítás alatt álló, titkos irreguláris katonai szervezete, mely Siménfalvy Tihámér vezérkari ezredes irányítása alatt a magyarországi milíciák, irreguláris katonai alakulatok irányító-/ernyőszerveként szolgált – szoros átfedésben az Alföldi Brigáddal, az Ébredő Magyarok Egyesületének nemzetvédelmi milíciáival és más irreguláris katonai alakulatokkal együtt – ugyancsak a Nemzeti Munkavédelem keretein belül folytatta tevékenységét, érdekes ugyanakkor, hogy Shvoy Kálmán tábornok, a korszak jelentős történelmi tanúja a naplójában azt írja, a KKV Sz 1923-ban alakult meg ezen a néven, éppen a Héjjas Iván tartalékos főhadnagy irányítása alatt álló Alföldi Brigád utódszerveként, tevékenységét pedig Főtartalék⁴ fedőnéven a Belügyminisztérium és a

³ Vö. DÓSA Rudolfné, *A MOVE. Egy jellegzetesen magyar fasiszta szervezet*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1972, 151–152.

⁴ Vö. DÓSÁNÉ, i. m. 134–135. Valamint lásd: Ráday Gedeon nyugalmazott belügyminiszter Gömbös Gyula honvédelmi miniszternek küldött levelében lemond a Nemzeti Munkavédelem Központi

Nemzeti Munkavédelem keretein belül folytatta. Shvoy Kálmán magának a szervezetnek a geneziséét is erre az időszakra, az 1923-as év végére datálja, ez azonban minden valószínűség szerint tévedés, vagy legalábbis a különböző fegyveres alakulatok megnevezésének egyfajta zavarából fakad, hiszen a Kettőskereszt Vérszövetség 1923-ban névleg megszűnt.⁵ Shvoy Kálmán tábornok pontatlansága ugyanakkor meglepő is, mivel ebben az időben vezérkari ezredesként ő maga volt a Nemzeti Munkavédelem szegedi szervezetének parancsnoka.⁶ Az viszont kétségtelenül igaz, hogy az Nemzeti Munkavédelem keretei között, jórészt egykori különítményes katonákból, elsősorban a Kettőskereszt Vérszövetség és az Alföldi Brigád tagjaiból valóban szerveződött egy nagyfokú önállóságot élvező, (Központi) Főtartalék fedőnévvel illetett titkos katonai alakulat is, amelynek tagjai mind belbiztonsági, mind

Irodájának vezetéséről, 1930. január 16., in *Csak szolgálati használatra! Iratok a Horthy-hadsereg történetéhez, 1919–1938*, 499–500.

⁵ SHVOY, i. m. 90–95. Mindazonáltal Szakály Sándor egész tanulmányt szentelt annak a kérdésnek, miért is érdemes Shvoy Kálmánt szövegét (és úgy általában a naplókat, memoárokat és egyéb magánforrásokat) alapos forráskritikával kezelni. Vö. SZAKÁLY Sándor, *Napló, naplószerű emlékirat, emlékirat? Shvoy Kálmán titkos naplója és emlékirata 1918–1945 nyomán a naplóíró felelősségéről és a forráskritika fontosságáról*, in *Emlékirat és történelem*, szerk. HORVÁTH Jenő–PRITZ Pál, Budapest, 2012, Magyar Történelmi Társulat–Nemzetközi Magyarástudományi Társaság, 82–98.

⁶ SHVOY, i. m. 91.

pedig a környező államokra irányuló felderítő és diverziós tevékenységet is elláttak.⁷ A KKVSz Nemzeti Munkavédelemben történő integrálásáról egyébként levéltári forrás is fennmaradt: egy bizalmas belügyminisztériumi körlevél 1926-ból, mely megtiltja az NMV tagjainak, hogy az új sztrájk törő segédrendőri szervet akár egymás között is a Kettős kereszt Vérszövetség névvel illessék, mivel ahhoz a köztudatban meglehetősen rossz emlékek fűződnek, és már különben is évekkal ezelőtt feloszlott.⁸ Többek között ez a máig szinte ismeretlen titkosszolgálati dokumentum az, amelyet a jelen forráskiadvány keretei között közzéteszünk.

Makkay Imre százados, a Kettős kereszt Vérszövetség vidéki alakulatainak parancsnoka a Kováts testvérek, a felvidéken diverziós tevékenységet tervező ifjú irreguláris katonák büntetőperében 1925-ben tartott zárt tárgyaláson ugyancsak azt vallotta a Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék előtt, hogy a KKVSz titkos állami katonai szervezet volt, mely formálisan megszűnt ugyan, ám a per idején, 1925-ben igazából a formálisan

⁷ DÓSAÉ, i. m. 151–152.

⁸ HU-MNL-OL-K 149-1926-6-3473 – A Magyar Királyi Belügyminisztérium bizalmas körlevele a törvényhatóságoknak és a rendőrkapitányságoknak a Nemzeti Munkavédelmi Tartalék a megszűnt Kettős kereszt Vérszövetséggel való kapcsolatba hozása tárgyában, Budapest, 1926. március 5.

a belügyi tárca alárendeltségébe tartozó Nemzeti Munkavédelem keretei között működik tovább.⁹ Az NMV egyszerre volt tehát sztrájkőrő segédrendőri és rejtett, tartalékos jellegű katonai szervezet. A szerv vezetését egy polgári személy, megbízható kormánypárti politikus, a „katonai vonatkozású nemzetvédelmi és irredenta ügyek vezetője” (1922 és 1930 között gróf Ráday Gedeon volt belügyminiszter) és egy mellé beosztott hivatásos katonatiszt, egy vezérkari ezredes (1922 és 1930 között vitéz Sassy Szabó József ezredes, a Kettőskereszt Vérszövetség egyik korábbi parancsnoka) látta el. A szervezésben persze valószínűleg szerep jutott az 1926-tól tábornoki rendfokozatot viselő Siménfalvy Tihamérnek is, egészen 1929-ben bekövetkezett hirtelen haláláig. A szervezet, mint említettük, hivatalosan a belügyminiszter és a közbiztonsági szervek élén álló országos főkapitány (a mai fogalmak szerint kb. a rendészetért felelős államtitkár) irányítása alá tartozott, titokban viszont a Magyar Királyi Honvédség főparancsnokának és a rejtésben működő Honvéd Vezérkarnak és a vezérkari főnöknek is alá volt rendelve. Mindenkor vezetője az államfőnél közvetlen előadói jogkörrel rendelkezett, tehát munkáját a kormányzó, mint egyúttal a haderő főparancsnoka is

⁹ HU-BFL-VII-5-c-10559/1925. A Kovács testvérek büntetőügye.

közvetlenül ellenőrizhette,¹⁰ a titkos irreguláris katonai alakulatok pedig a két világháború között számos alkalommal hajtottak végre különleges katonai műveleteket a szomszédos államokban...¹¹

Noha az Nemzeti Munkavédelem jelentős harcértékkel nyilván nem bírt, kézfegyverrel felszerelt tagjai pedig legfeljebb belső karhatalmi, esetleg hírszerző-felderítő feladatok ellátására voltak alkalmasak, ám több tíz ezer, a mindennapokban polgári foglalkozást űző, de lőfegyvert birtokló és bizonyos katonai kiképzéssel és előélettel rendelkező, mozgósítható tagja révén jelentősen hozzájárult a trianoni békeszerződés által előírt szigorú katonai korlátozások kijátszásához, így módon az egykor 100 ezer fő feletti, 1921 után maximum 35 ezer főre apasztott Nemzeti Hadsereg sok státuszát elvesztő egykori (néhány esetben irreguláris keretek között működő) katonájának pacifikálásához is.¹² Ebben a felemás, önkéntes rendőri–tartalékos karhatalmi katonai állományban igen sok, több tíz ezer katonaviselt ember,

¹⁰ Ráday Gedeon nyugalmazott belügyminiszter Gömbös Gyula honvédelmi miniszternek küldött levelében lemond a Nemzeti Munkavédelem Központi Irodájának vezetéséről, 1930. január 16., in *Csak szolgálati használatra! Iratok a Horthy-hadsereg történetéhez, 1919–1938*, 499–500.

¹¹ Lásd bővebben: KÁNTÁS Balázs, *Rongyosan és titkosan a házáért*.

¹² Uo.

többszörszre az első világháború frontjait megjárt és az ellenforradalomban is részt vevő veterán továbbra is hasznosnak, illetve a magyar állam szolgálatában álló személynek érezhette magát. Az 1920-as évek irreguláris katonai alakulatai, tehát lényegében a magyar radikális jobboldali milicista mozgalom részben e szervezet keretei között, „megszelídített” formában éltek tovább.¹³

Gróf Csáky Károly tábornok, honvédelmi miniszter a Márffy József és társai – később külön fejezetben tárgyalandó – bombaperében tett vallomása, a Kettőskereszt Vérszövetség történetének egyik fontos levéltári dokumentuma szerint a Kettőskereszt Vérszövetség valóban a Tanácsköztársaság bukása után a fővárosban és vidéken tevékenykedő, magyar jobboldali fegyveres paramilitáris szervezetek egységes (állami és katonaszakmai) irányítás alá vonása és egyfajta antikommunista rendcsinálás céljából jött létre, mégpedig valamikor 1919 végén vagy 1920 elején, Berzeviczy Béla tábornok, a Nemzeti Hadsereg

¹³ Dósa Rudolfné ugyancsak felhívja a figyelmet arra a tényre, hogy az 1920-as évek második felében a Nemzeti Munkavédelemnél dolgozott a már említett Sassy Szabó József ezredes és Makkay Imre százados, a Kettőskereszt Vérszövetség korábbi vezetőségi tagjai is. Vö. DÓSANÉ, *MOVE*, 134.

vezérkari főnöke kezdeményezésére.¹⁴ Ezután 1923 körül oszlott fel abban a formában, ahogyan korábban működött, a honvédelmi miniszter ez alatt pedig feltehetőleg ugyancsak a KKVSZ Nemzeti Munkavédelembe történő integrálását érti, ami hivatalosan az 1922-es év vége felé, a gyakorlatban valamivel később és fokozatosan, több lépésben következett be. Itt meg kell említenünk, hogy a Nemzeti Munkavédelem igen nagy létszámú, a Magyar Királyi Honvédség fegyverkezési korlátozások által engedélyezett keretét (35 000 fő) is többszörösen meghaladó fegyveres szervezet volt – míg az 1920-as években a felesküdt tagok száma több tíz ezerre tehető, az 1930-as években már a 200–250 ezret is meghaladta, a segédrendőri milícianak pedig országszerte összesen 1705 helyi alszervezete működött.¹⁵ Ez persze nem azt jelenti, hogy ezek az emberek mind egyszerre hadra foghatók voltak, vagy komoly harcértéket képviseltek volna, Magyarország pedig a Kettőskereszt Vérszövetség vagy annak utódszerve, a Nemzeti Munkavédelem felállításával egy, a németek *Fekete Hadseregéhez* hasonló ütőképességgel

¹⁴ HU-BFL-VII-5-c-16193/1923 – Márffy József és társai büntetőpere – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve – Csáky Károly honvédelmi miniszter vallomása.

¹⁵ Vö. HORVÁTH CSABA, Nemzetvédelem és Nemzeti Munkavédelem, 92.

rendelkező titkos hadsereget épített volna ki a rejtés időszakában. A titkos tartalékos katonai jellegű állományban lévő emberek nagy száma – a tagok a legtöbbször mindössze kézfegyverrel vagy puskával, ha rendelkeztek – megfelelő haditechnikai felszerelés híján önmagában nem tette sokkal ütőképesebbé a magyar fegyveres erőket, a KKV SZ, majd később NMV tagjai mindazonáltal belső karhatalmi, kárelhárítási-katasztrófavédelmi, valamint politikai rendészeti jellegű információgyűjtő feladatokra jól alkalmazhatók voltak, így pedig a két világháború közötti autoriter konzervatív kormányzat mindenképpen nagymértékben támaszkodhatott rájuk.¹⁶

A Nemzeti Munkavédelem egyébként formálisan 1939-ben vagy 1940-ben szűnt meg (a dokumentumok alapján ez nem egyértelmű, mivel fokozatosan, több lépésben történt a szervezet megszüntetése), miután Magyarország az 1938-as győri program keretében deklarálta saját fegyverkezési egyenjogúságát, a Darányi-kormány pedig a második világháborúba való belépéssel párhuzamosan nyíltan is a hadsereg jelentős fejlesztésébe kezdett.¹⁷ Az Nemzeti Munkavédelem lényegében fokozatosan nyíltan beolvadt a reguláris

¹⁶ Uo.

¹⁷ Részletesen lásd: DOMBRÁDY-TÓTH, *A Magyar Királyi Honvédség, 1919–1945*, 105–125.; HU-HL-VKF-1939-1. oszt. 3463/Eln. A Nemzeti Munkavédelem megszüntetése, 1939. március 11.

magyar haderőbe, amelynek eredetileg is a rejtett, tartalékos jellegű, ám csekély harcértékkel, leginkább belső karhatalmi és katasztrófavédelmi feladatok ellátására képes, kiegészítő alakulataként funkcionált.

A különböző irreguláris katonai alakulatok leszerelésével párhuzamosan az 1923. október 19-ei, 7502. számú kormányrendelet megtiltotta az állami alkalmazottnak, így a fegyveres testületek tagjainak is, a részvételét olyan egyesületekben, amelynek tevékenysége az állam törvényes rendje ellen irányul vagy azzal összeegyeztethetetlen, illetve amelyek nem rendelkeznek a belügyminiszter által jóváhagyott alapszabállyal, tehát lényegében a titkos társaságokban való tagságot tiltotta meg.¹⁸ A valóságban persze az állam számára továbbra sem volt könnyű ellenőrizni – már persze ha jobboldali társaságok esetében valóban ellenőrizni akarta –, ki miféle egyesületben, társaságban tag, kikkel, hogyan és milyen célok megvalósítása érdekében tart kapcsolatot, pláne, ha az adott titkos szervezet konspiratív okokból nem vagy csak minimális mértékben képzett iratot...

Miként arra a szervezet 1921 és 1926 közötti történetét feldolgozó Soós László, jelen forráskiadvány szerzőjének nyugalmazott levéltáros kollégája, akinek műve iránt a jelen forráskiadvány szerzője is tisztelettel

¹⁸ *Budapesti Közlöny*, 1923. október 24.

adózik, felhívja a figyelmet, az az 1920-as évek közepétől kezdve a Nemzeti Munkavédelmi Szervezet tagjait leginkább különböző elemi csapások, így árvíz-katasztrófák elhárítása érdekében is munkába szólították. Ezekben az esetekben az önkéntes tartalékos katonák/segédrendőrök a gátak védelme mellett az anyagi javak mentésében is aktívan részt vettek.¹⁹ Ami a szervezet pontos geneziséét illeti, ugyancsak Soós László jelzi, hogy az NMV szervezet létrehozásáról szóló rendelet megszövegezését a belügyminiszter által létrehozott szűkebb körű bizottságra bízta. A Magyar Királyi Belügyminisztérium tanácsstermében 1921. június 6-án összeülő szakmai bizottság tagjait a belügy-, a honvédelmi- és a kereskedelemügyi miniszter delegálta. Rajtuk kívül jelen voltak még a vasúti- és postai szakreferensek és a városi parancsnokságok képviselői is, ez pedig igen jól jelzi a szervezet és feladatköreinek összetettségét, tárcaközi irányítását.²⁰

A következőkben érdemes röviden Soós László forrásközlő cikkének bevezető tanulmányát szó szerint idéznem annak igen nagy szervezettörténeti pontossága okán:

¹⁹ SOÓS László, A Nemzeti Munkavédelmi Szervezet létrehozása és tevékenységének első évei, 1921–1926, *Levéltári Szemle*, 1979/1–2, 277–291

²⁰ SOÓS László, i. m. 277.

„A Budapest és közvetlen környékére terjedő hatáskörrel a Budapesti Központi Nemzeti Munkavédelmi Hivatal létesült. (Budapesten tíz, Újpesten, Kispesten és Erzsébetfalván egy-egy, összesen tizenhárom hivatal tartozott hozzá.) Mindenkori vezetője egyúttal a nemzeti munkavédelem felügyelőjének feladatát is ellátta. Ebben a minőségében valamennyi nemzeti munkavédelmi hivatal és kirendeltség személyzetének felügyeletéről és egyöntetű működésük biztosításáról is gondoskodott.

A vármegyei és városi törvényhatóságok székhelyén, az illető törvényhatóság területére kiterjedő hatáskörrel Vármegyei Törvényhatósági Nemzeti Munkavédelmi Hivatalok, illetve Városi Törvényhatósági Nemzeti Munkavédelmi Hivatalok létesültek, amelyek a fontosabb bánya- és ipartelepeken külön kirendeltségeket állítottak fel. A nemzeti munkavédelmi hivatalok a főispánokkal és a rendőrséggel tartottak fenn szoros kapcsolatot a hatékony együttműködés érdekében.

A Magyar Királyi Országos Szénelosztási Kormánybiztos hatásköre alá tartozó nagyobb szénbányákban kirendeltségek létesültek, amelyek végső soron szintén a belügyminiszter legfőbb felügyeleti hatásköre alá tartoztak, aki ezekben az ügyekben a kereskedelemügyi miniszterrel egyetértésben járt el.

Az intézmény tisztviselői karát, amely a hivatal vezetőjéből, helyettes vezetőjéből és a beosztott előadókából állt, a belügyminiszter nevezte ki. A hivatal vezetői csak az altiszteket

vehették fel munkára, a segéd- és kezelői személyzetkinevezése szintén belügyminisztériumi hatáskörbe tartozott.

A hivatalok tisztviselői karát, segéd- és kezelő személyzetének, valamint az altiszteknek az állományát összesen 310 főre tervezték. Ezek állandó alkalmazottak voltak, akik az állami alkalmazottakhoz hasonló fizetésben részesültek. Rajtuk kívül voltak a „tagok”, akik a munkába szállítás esetén a tényleges munkát elvégezték.

A nemzeti munkavédelem tagjait az önkéntes jelentkezők közül választották ki. A szervezet „rendes” tagja lehetett az a magyar állampolgár, nemre való tekintet nélkül, aki a 18-ik életévét betöltötte. Az ún. rendkívüli tagok közé azok a jelentkezők kerülhettek, akik a 18-ik életévüket még nem töltötték be. Ezeket csak könnyebb munkára lehetett beosztani.

A „rendes” tagoknak esküt kellett tenni arra, hogy a szervezet által rájuk kirótt munkát minden körülmények között elvégzik. Külön-külön tartották nyilván azokat, akik az egész ország, illetve a törvényhatóság vagy csak az illető város területén vállaltak szükség esetén szolgálatot.²¹

[...]

A tagokat feladatuk szerint két csoportba sorolták. Az elsőbe, az ún. üzemcsoportba kerültek a szakképesítéssel rendelkező emberek, akik az üzemben előforduló szakmunkához szükséges

²¹ SOÓS László, i. m. 278.

elméleti és gyakorlati általános ismereteken kívül az esetleges kisebb géphibák kijavításához is értettek. Ide sorolták még azokat a jelentkezőket is, akik a szakemberek melletti segédmunkák elvégzésére vállalkoztak. A másodikba, az ún. üzembiztosító csoportba azok kerültek, akik a közbiztonsági szervek helyett az üzemek védelmét voltak hivatottak ellátni. Működésük ideje alatt hatósági közegként jártak el.

A munkavédelmi intézmény tagjai munkába állítás esetén az üzem terhére olyan díjszámbasban részesültek, mint az a munkás, akit helyettesítettek.

A szervezet tagjainak munkába szólítását általában a belügyminiszter rendelte el. Sürgős esetekben a kirendeltség vezetője az illetékes hatósággal egyetértésben közvetlenül is intézkedhetett. Ilyen esetekben a belügyminisztériumot táviratilag értesíteni kellett.

A kirendeltségek vezetői munkabeszüntetések, valamint egyéb bérmozgalmak esetén a munkaadók és munkások között az ellentétek elsimítása érdekében közvetítő szerepet is vállalhattak. A tagok munkába szólítása írásbeli felhívás útján történt. Az előre kijelölt gyülekezési helyeken kapták meg a feladatokat. Az intézménynek kezdetben állami alkalmazottak nem lehettek tagjai.”²²

²² SOÓS László, i. m. 280.

Miként az a jelen forráskiadvány keretei között (részben újra)közölt egyik levéltári iratból is egyértelműen kitűnik, a Nemzeti Munkavédelem tagjai az 1920-as években számos alkalommal vettek részt sztrájkok leverésében oly módon, hogy a szervezet (többnyire szakképzett) tagjai a sztrájkoló munkások helyett vették fel a munkát egy időre, amíg a sztrájk véget nem ért.²³ Ebben az értelemben, mint segédrendőri szerv, a szervezet bizonyos sikereket is elért.

Ami a Nemzeti Munkavédelem nemzetközi összehasonlíthatóságát illeti, a magyar kormányzat egyértelműen azt egyértelműen a német Technische Nothilfe (Műszaki Gyorssegély Szervezet) az első és a második világháború után sztrájktörő szervezetként indult, de önkéntes katasztrófaelhárító szervvé fejlődött. Végül a náci hatalomátvételt követő időszakban a műszaki polgári védelemmel is a feladatai közé került.²⁴ Egyébként a weimari köztársaság idején ugyancsak a haderő rejtett kiegészítő alakulataként is funkcionált. A szervezet elsősorban az első világháború utáni haderő mérnöki/technikai egységeinek tagjaiból

²³ HU-MNL-OL-K 428-9. csomó 1926. XII. 1–4. A magyar királyi belügyminiszter tájékoztató levele Szabóky Alajos államtitkár részére a Nemzeti Munkavédelmi Intézmény 1921–1926 közötti tevékenységéről.

²⁴ A Technische Nothilfe német műszaki segédrendőri szerv történetéről lásd bővebben: Andreas LINHARDT, *Die Technische Nothilfe in der Weimarer Republik*, London, Books on Demand, 2006.

alakult, majd önkéntes civil szervezetté alakult át, amelyet a Belügyminisztérium jegyzett be. A változást a versailles-i békeszerződés demilitarizációs követelményei tették szükségessé, hogy a Technische Nothilfe ne minősüljön katonai szervezetnek. Működésének jellege alapján személyi állományának háttere főként konzervatív középosztálybeli volt, de nagy számban voltak köztük diákok, különösen a műszaki tanulmányokat folytatók. A weimari köztársaság idején a szervezetet a munkásosztály fenyegetésnek tekintette, ezért kiváltotta a szakszervezetek, és különösen a Német Kommunista Párt ellenszenvét. A szervezet a magyar Nemzeti Munkavédelemhez hasonlóan önkéntes állami segítségsszervezetként lépett fel, amikor a sztrájkokat nem lehetett elkerülni, és amikor a termelés veszélybe került, tagjai a villamosenergia-előállítás, az élelmiszeripari és a vasúti dolgozók sztrájkjai esetén munkába léptek a sztrájkoló munkások helyett. A második világháború időszaka alatt a szervezet lényegében a német haderő műszaki kiegészítő alakulatává vált, illetve a polgári védelem és a légoltalom is a feladatai közé került...

A magyar Nemzeti Munkavédelem és a Főtartalék nevű titkos katonai alakulat mellett a Kettőskereszt Vérszövetség, az 1920-as évek titkos, tartalékos jellegű, irreguláris katonai szervezet egyik utódszervezetének

tekinthetjük²⁵ a társadalmi egyesület formájában működő, 1927-ben alakult Turáni Vadászok Országos Egyesületét,²⁶ mely mint Ablonczy Balázs találóan fogalmaz a magyar turanizmus történetét összefoglaló monográfiájában, idővel a milícia, a sportegyesület, a hírszerző közösség és a második világháború idején a németellenes földalatti szervezkedés valamiféle egészen sajátos elegyévé változott.²⁷ Az egyesületet Gömbös Gyula és néhány elvbarátja, többek között Umlauf Szigfrid nyugalmazott huszár százados, a KKVSZ volt budapesti parancsnoka alapította, talán azzal a céllal is, hogy irreguláris katonai alakulattá szerveződve magyar felkelést robbantson ki a Felvidéken.²⁸ Néhány év alatt azonban Gömbösék elvesztették a szervezet felett a kontrollt, a vezetés legitimista politikusok kezébe került, az elnök pedig gróf Csekonics István volt varsói magyar követ lett. A szabad királyválasztó alapítók és az új legitimista vezetés között annyira elmérgesedett a

²⁵ A Turáni Vadászok Országos Egyesülete önmagát is a Kettőskereszt Vérszövetség egyik utódszervezeteként határozta meg. Vö. [SZERZŐ NÉLKÜL], Rendet akarnak a Turáni Vadászok!, *Nemzeti Ujság*, 1942. február 1., 4.

²⁶ Az egyesület iratanyaga töredékesen fennmaradta Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárának őrizetében: HU-MNL-OL- P 2249-47. sorozat. Turáni Vadászok Országos Egyesülete.

²⁷ ABLONCZY Balázs, *Keletre, magyar!*, 164–167.

²⁸ HU-ÁBTl-4.1. A-718. A Vannay-puccs polgári személyeinek bírósági töredékanyaga, valamint kapcsolatos iratok.

viszony, hogy Gömbös miniszterelnökként már az egyesület betiltását szorgalmazta Keresztes-Fischer Ferenc belügyminiszternél.²⁹ Gömbös halála után, 1938-ban Sipos Árpád nyugállományú gyalogsági tábornok lett a szervezet elnöke, és Magyarország német agressziós politika melletti elköteleződésével párhuzamosan egyre inkább a magyar fajvédelem németellenes áramlatának egyik letéteményese lett.³⁰ A szervezet tagjai voltak a későbbi németellenes magyar katonai ellenállás olyan vezetői, mint Tartsay Vilmos nyugalmazott vezérkari százados, vagy Kiss János nyugállományú altábornagy, vagy vitéz nagybaconi Nagy Vilmos későbbi honvédelmi miniszter, akik az 1940-es években határozott németellenes véleményüknek adtak hangot.³¹ A TVOE fénykorát 1941 és 1944 között élte, elsősorban a második világháború során Magyarországhoz visszacsatolt területeken alakultak egymás után a paramilitáris egyesület helyi fiókszervezetei, a látványos egyenruhába öltözött tagok ünnepélyes felvonulásokat tartottak, és egyik ilyen, „nemzetvédelmi nap” címen megtartott

²⁹ ABLONCZY, *Keletre, magyar!*, 164.

³⁰ BARTHA Ákos, *Fajvédelem és ellenállás*, Regio, 2021/2, 251–271, 254–257.

³¹ Uo. 254.

rendezvényükről még a filmhíradó is beszámolt.³² A Turáni Vadászok 1944-re végül mondhatni, hogy Horthy Miklós kormányzóhoz hűséges irreguláris katonai alakulattá szerveződtek, és Csatay Lajos honvédelmi miniszter tervei szerint – a hadsereg hasonló paramilitáris egyesületekből kiinduló, félhivatalos kiegészítő alakulataival együtt – 1944 márciusában ellenállást kellett volna hogy kifejtsenek a Magyarországot megszálló németekkel szemben.³³ Erre azonban végül nem került sor, a németek komolyabb ellenállás nélkül szállták meg Magyarországot, a Turáni Vadászok Országos Egyesületét ugyanakkor más, formálisan társadalmi egyesületként működő milíciákhoz hasonlóan veszélyes, potenciális ellenálló szervezetnek tekintették. A magyarországi németbarát politikusok többek között arra figyelmeztették Edmund Veessenmayer teljhatalmú német birodalmi megbízottat, hogy a Turáni Vadászok körülbelül 1200 helyiségben 43 000 taggal és 15 000 lőfegyverrel rendelkeznek. E számadatok túlzóak lehetettek, ám Jaross Andor, a kollaboráns Sztójay-kormány belügyminisztere végül betiltotta a szervezetet, vagyonukat pedig az állam zár

³² ABLONCZY, *Keletre, magyar!*, 165. A filmhíradó-részletet lásd: A Turáni Vadászok nemzetvédelmi napja, 1943. október.

<https://filmhiradokonline.hu/watch.php?id=5184>, letöltés ideje: 2023. június 29.

³³ Uo.

alá vette.³⁴ A sikertelen kiugrási kísérlet idején, 1944 októberében a Turáni Vadászok is reaktiválódtak, és vitéz Görgey György nyugalmazott vezérezredes, a kormányzó testőrségének korábbi parancsnoka irányítása alatt Budán szervezkedtek. A szervezet néhány tagja, miként azt többek között Bartha Ákos már idézett kutatásai eredményeinek köszönhetően is ismeretes, részt vett a németellenes katonai ellenállásban, többek között a hadsereg területvédelmi segédcsapataként működő Kisegítő Karhatalom (KISKA) keretein belül,³⁵ arra azonban nem utalnak adatok, hogy a sikertelen kiugrási kísérlet után a mozgalom különösebben szervezett keretek között élt volna tovább.

Bár a Kettőskereszt Vérszövetség 1923-ban hivatalosan megszűnt, a magyar irreguláris katonai alakulatok és a jobboldali milicista mozgalom a két világháború között tovább tevékenykedtek, így a Kettőskereszt Vérszövetség és más milíciák egykori tagjai, mint a fentebbi szervezettörténeti vázlatból is láthattuk, valamilyen formában, részben továbbra is állami szolgálatban, karhatalmi-segédrendőri, illetve bizonyos szempontból rejtett katonai alakulatként

³⁴ HU-MNL-OL- P 2249-47. sorozat. Idézi: ABLONCZY, *Keletre, magyar!*, 166.; BARTHA, *Véres város*, 256.

³⁵ BARTHA, *Véres város*.

folytathatták tevékenységüket az általuk hazafiasnak tartott célok érdekében...

**A MAGYAR KIRÁLYI BELÜGYMINISZTER
1921. ÉVI 111.100. SZÁMÚ KÖRRENDELETE A
KÖZÜZEMEK ÉS KÖZÉRDEKŰ ÜZEMEK
ZAVARTALAN MŰKÖDÉSÉNEK
BIZTOSÍTÁSÁRÓL**

A magyar királyi minisztérium felhatalmazása alapján a közüzemek és a közérdekű üzemek zavartalan működésének biztosítása, illetőleg annak veszélyeztetése esetén a szükséges munkák elvégzése, valamint a munkaeszközök ellen irányuló támadások elhárítása céljából külön munkavédelmi intézmény felállítását rendelem el. E szervezet tagjait feladatszerű működésük tartama alatt hatósági közegeknek kell tekinteni.

A szervezet részletes szabályait külön rendeletben fogom megállapítani.

Ez a rendelet kihirdetésének napján lép életbe.

Budapesten, 1921. évi december hó 9-én.

Gróf Klebelsberg s. k.
magyar királyi belügyminiszter.

**A MAGYAR KIRÁLYI MINISZTERIUM 1923.
ÉVI 5.818. M. E. SZÁMÚ RENDELETE A
NEMZETI MUNKAVÉDELMI INTÉZMÉNY
ÜZEMBIZTOSÍTÓ TAGJAINAK
FEGYVERHASZNÁLATI JOGÁRÓL**

A m. kir. minisztérium a 111.100/VII. a. 1921. B. M. számú rendelet alapján a közüzemek és közérdekű üzemek zavartalan működésének biztosítása, illetőleg annak veszélyeztetése esetén a szükséges munkák elvégzése, valamint a munkaeszközök ellen irányuló támadások elhárítása céljából létesült nemzeti munkavédelmi intézmény tagjainak fegyverhasználati jogát következőkép állapítja meg:

A nemzeti munkavédelem intézményének munkába szólított, s így hatósági közegeknek tekintendő üzembiztosító tagjait – működésük tartama alatt – a 39.820/1921. B. M. számú rendeletben a magyar királyi államrendőrség tagjai részére biztosított fegyverhasználati jog illeti meg, ez a védelmi fegyver használati jog azonban nemcsak saját személyük és mások személye, hanem a védett üzemek és üzemtárgyak elleni támadások esetében is gyakorolható.

Budapesten, 1923. évi augusztus hó 2-án.

Gróf Bethlen István s. k.
m. kir. miniszterelnök.

**A BELÜGYMINISZTER TÁJÉKOZTATÓ
JELENTÉSE DR. SZABÓKY ALAJOS
ÁLLAMTITKÁR RÉSZÉRE A NEMZETI
MUNKAVÉDELMI INTÉZMÉNY 1921–1926
KÖZÖTTI TEVÉKENYSÉGÉRŐL³⁶
BUDAPEST, 1926. NOVEMBER 10.**

Ha a lefolyt évek eseményeit, a társadalom különböző rétegeinek törekvéseit, harcait megfigyeljük, lehetetlen meg nem látnunk, hogy világszerte üggyi a politikai, mint a gazdasági életben legitim, törvény megengedte harcmodorra törekszik válni a sztrájk.

A forradalmak annyi sebet ütöttek a társadalom testén, hogy amint csak megindul egyik réteg sebeinek gyógyítása, máris felhangzik valahonnan a tiltakozó feljajdulás, amint ez a készülődő osztrák hivatalnoksztrájknál is látjuk, nem a kiegyenlítést, hanem a török-szakad megoldást erőltetve a munka megtagadásának álláspontja érvényesül – sztrájkba lépnek. Így jutottak az államok sorsáért felelős, –

³⁶ A forrás korábban az alábbi cikkben került közlésre: SOÓS László, A Nemzeti Munkavédelmi Szervezet létrehozása és tevékenységének első évei, 1921–1926, *Levéltári Szemle*, 1979/1–2, 277–291.

https://library.hungaricana.hu/hu/view/LeveltariSzemle_29_1979/?pg=292&layout=s, letöltés ideje: 2023. május 29.

gyógyírt kereső – tényezők arra az elhatározásra, hogy megszervezik a munka megtagadóival szemben a munka védelmezőit.

E tekintetben első sorban a létfenntartáshoz múlthatatlanul szükséges közüzemek munkavédelmének ellátása mérvadó.

A közelmúltban lezajlott angol általános sztrájk sikeres és gyors leküzdése szemléltetően tárja elénk a polgárság önvédelmi szervezkedésének életbevágó fontosságát és a midőn ennek a gigászi erőmérkőzésnek a sikerét elismerjük, joggal kérdezhetjük, hogy hol és milyen eredménnyel működött fennállása óta, a munkamegtagadókkal szemben saját munkavédelmi szervezetünk; mely kérdések aktualitását fokozza az a körülmény, hogy elérkeztünk immár a magyar nemzeti munkavédelem fennállásának ötödik évfordulójához.

1922. év

A magyar nemzeti munkavédelmi intézménynek, 1921. év őszén való életre keltése óta még alig múlt el fél esztendő, máris sorompóba szólította beszervezett munkavédőink egy részét a főváros VII. kerületében a Murányi utcai villanyáram-átalakító központ munkásai körében 1922. év június hó 4-én kitört bérmozgalom.

Az üzem vezetősége már előző napon értesítette a várható mozgalomról a VII. kerületi munkavédelmi kirendeltséget, mire a kerületi kirendeltség vezetője

„készenlétbe” helyezett szakképzett munkavédők sorából 25 főt, hogy a sztrájk kitörésének pillanatában haladék nélkül elláthassák a sürgősségmunkát.

Munkába szólított tagjaink közül 13 mérnök, 2 villanyszerelő, 3 lakatos, 2 tanuló és 5 szakember volt. Munkafelvételre azonban sor nem került, mivel tagjainknak a telepen való pusztta megjelenésére a sztrájkolni készülő munkások, annak dacára, hogy ezen szándékuk elhatározott dolognak látszott, munkában maradtak.

A készenlétbe helyezett munkavédők még aznap leszereltek. Ugyanezen évben még egy alkalommal vették igénybe beszervezett tagjaink munkáját és pedig a Budapest-Vidéki Villamos R. T. pesterzsébeti alkalmazottainak

sztrájkjánál

1922. év október hó 8-án, mely napnak reggelén a R. Társaság 6 fő irodai és 32 fő munkás személyzete, bérkövetelésük visszautasítása miatt, sztrájkba lépett.

Munkavédőink, röviddel a munkára való felhívások vétele után, teljes számban a gyülekező helyen termettek, ami oly gyorsasággal történt, hogy az üzemben hosszabb szünet nem állott be.

Munkába állott összesen 16 NVM-tag, valamennyien üzemcsoport-beliek, akik azonban szakmunkájuk közepette az államrendőrséggel karöltve az üzembiztosításban is részt vettek. A villanyüzem sztrájk előtti napjaiban 2.000 kilowatt órára becsülhető

áramot termelt naponta, mely mennyiséget a szükségmunkát ellátó munkavédők az egész sztrájktartam alatt (87 óra) zavartalanul fenntartották, az üzemben fennakadás nem állott be, mely körülmény kiváló teljesítménynek minősíthető, ha tekintetbe vesszük, hogy a rendes munkások közül csupán a főgépész maradt a sztrájk alatt is a helyén.

A munkások, látva, mozgalmuk sikertelenségét, harmadnapon október hó 10-én reggel ismét jelentkeztek munkára, mire a munkavédők ugyanazon napon még a délelőtti folyamán leszereltek.

Ennél az üzemnél még egyszer megzavarta a rendes munka nyugodt menetét bérmozgalom, és pedig 1922. év december hó 20-án, mely azonban csupán három óra hosszát tartott, mivel az illetékes NMV kerületi kirendeltség vezetőjének a telepen való pusztta megjelenésére a munkások elállottak sztrájkszándékuktól és rögtön munkába álltak.

1923. év

Munkavédelmi szempontból a legmozgalmasabb esztendő az 1923. év volt.

A székesfőváros köztisztasági ügyosztálya már az év tavaszán az üzem munkásai körében bérmozgalomnak a jeleit észlelte, mire az igazgatóság már jóeleve érintkezésbe lépett a nemzeti munkavédelmi kirendeltség vezetőjével, mely

tárgyalásnak eredményeképp a sztrájk kitörésének pillanatában készen álltak már a munkavédők.

1923. április hó 7-én 14 órakor az üzem munkásai közül az utcaseprők, kocsisok és sofőrök tényleg elhagyták munkahelyeiket.

Aznap nem lévén már munka, ezen üzemhez beszervezett NMV-tagok 1923. április hó 8-án 6 órakor a munkát felvették.

Munkába szólítottott 800 fő tudomány- és műegyetemi hallgató, akik 80 lófogatos öntöző- és mosókocsin mint kocsisok működtek és a főváros fővonalainak öntözését, rendőri fedezett mellett a déli órákig elvégezték.

Április hó 9-én és 10-én tekintettel a beállott esőzésre, a köztisztasági ügyosztály nem vette igénybe munkavédőinket.

Április hó 11-én a köztisztasági ügyosztály 50 motoros villamos és mosóautót helyezettett üzembe, melyeknél 50 munkavédő a sofőri teendőket látta el. Április 12-én az ügyosztály ismét áttért a fogatos öntözőkocsik üzemére, melyekhez 52 fő munkavédő mint kocsis, ezeken kívül 2 öntözőautón 2 munkavédő mint sofőr, és 2 mint csapkezelő dolgozott.

Április hó 13-ától április hó 16-áig bezárólag az üzemi beosztás ugyanolyan volt, mint április 12-én, mígnem április 16-án a sztrájkolok, látva a munkavédők

sikerét, a sztrájkot beszüntették, mire a munkavédelem tagjait leszerelte.

A Főváros Köztisztasági Ügyosztályának vezetősége elismeréssel adózott a munkavédőknek, akik napi 8 órai nehéz szolgálatukat a legjobb hangulatban végezték, pedig munkájuk mineműségével együtt jár saját ruházatuknak gyakori átnedvesedése.

Még nem is ért véget vázolt munkába szólítás, máris újabb feladat elé állította szervezetünket újabb sztrájkmozgalom.

Budapest Székesfőváros Községi
Élelmiszerárusító és Községi Lóhúsüzem alkalmazottai
bérmozgalomból kifolyólag, 1923. év április hó 1-én
sztrájkba léptek.

Jelzett napon 23 óra 30 perckor a mészárosok, hentesek, kocsisok, kocsikísérők és tejüzemek beszüntették a munkát.

A nemzeti munkavédelem beszervezett tagjai erre azonnal munkába szólítottak, és ellátták ezen iparosok munkáját.

összesen 240 NMV-tag állt munkában, kiknek legnagyobb része kocsis, hentes, kocsikísérő és egyéb szakmunkás volt, egy részük ellenben segédmunkás kiképzésben részesült főiskolai hallgató.

Április hó 16-án a községi üzem igazgatósága már 35 munkavédővel kevesebbet igényelt, mivel az állandó munkások és iparosok, látva munkavédőink

sikeres működését, szórványosan visszatértek munkahelyeikre, még végtére április hó 17-én a sztrájk teljesen megszűnt és munkavédőink leszereltettek.

Ezekkel a sztrájkokkal egyidőben az Újpesti Phőbusz Villamossági R. T. munkásai 1923. év április hó 11-én 15 órakor bérmozgalomba kezdtek, és rövid időre rá valamennyien elhagyták munkahelyeiket.

A nemzeti munkavédelem kerületi kirendeltsége Újpestről és Rákospalotáról 56 fő munkavédő szakmunkást szólított munkába, akik 1923. év április hó 11-én 17 órakor, tehát már két órával a munkabeszüntetés után abban a helyzetben voltak, hogy a munkát fennakadás nélkül felvehették.

Ezen üzem nyugalmas időben naponta 85.000 kilowatt órára tehető áramot termelt, míg munkavédőink ideje alatt ezen napi átlagos termelés még valamivel emelkedett.

Jelen esetben az NMV-tagok különös nehéz fizikai munkát láttak el, és pedig szénszállítást, salakkihordást és szénlapátolást, mindennek dacára azonban hangulatuk kitűnő volt.

Tekintettel erre a kiváló szükségmunka-teljesítményre a sztrájkoló munkások 36 óra lefolyása után 1923. április hó 13-án reggel, a sztrájkot beszüntették és ismét munkába álltak.

Budapesti községi kenyérgyári sztrájk. Bérmozgalomból kifolyólag ezen üzem munkásai 1923.

április hó 11-én beszüntették a munkát. A sztrájk ezen a napon 7 órakor kezdődött, munkavédőink azonban már az előző napon estefelé készen álltak a munka felvételére, ennek folytán abban a percben, amint a sztrájkolok munkahelyeiket elhagyták, NMV-tagjaink helyükre léphettek.

Munkába szólított tagjaink száma a munkanapok szerint különböző volt. És pedig: Április hó 11-én 50 fő sütőmunkás Április hó 12-én 90 fő sütőmunkás (75 sütőmunkás és 16 segédm.). Április hó 13-án 123 fő sütőmunkás (88 sütőmunkás és 44 segédm.) Április hó 14-től 16-ig naponként 132 fő fentvázolt megoszlás szerint volt munkába. Munkavédőink kizárólag üzemi munkát végeztek, az üzem biztosítását az államrendőrség látta el. A gyárban a sztrájkot megelőző napok egyikén 259.851 kg kenyér készült 4,234.907 korona értékben, a sztrájk tartama alatt pedig 160 ezer kg kenyér 2.800.000 korona értékben. Munkavédőink által ellátott szakmunka lefolyása a következő volt: április hó 11-én 7 órakor a munkavédelem üzemcsoportja két turnusba beosztva dolgozott és 16 kemencét tartott üzemben. Teljesítményük reggel 7 órától másnap 6 óráig 27.000 kg első minőségű kenyér.

Április hó 12-én háromszori felváltással 11 kemencét tartottak üzemben. Teljesítmény 31.000 kg jó minőségű kenyér.

Április hó 13-án 12 kemence üzembetartásával 32.000 kg jó minőségű kenyér készült.

Április hó 14-én és 15-én naponta 13 kemence dolgozott és 36.000 kg kenyeret termelt.

Április hó 15-én vasárnap lévén a sütés szünetelt, a kemencéket munkavédőink kitisztították, csupán a kenyérhordást bonyolították le.

Április hó 16-án 12 kemence volt üzembe, teljesítményük 27.000 kg kenyér.

Április hó 17-én 3 órakor reggel a gyár munkásai munkába álltak, minek folytán a nemzeti munkavédelem kivonása az üzemből már előzőleg 24 órakor meg is történt, mely időtől fogva a kenyérgyárat saját munkásai látták el, a sztrájk megszűnt.

Mint jellemző tünet, említésre méltó az a körülmény, hogy a főváros közönségének egy része nem is tudott a pár nap óta álló kenyérgyári sztrájkról, ami bizonyítéka annak, hogy a munkavédőink által termelt kenyér minőség és külső tekintetében nem állt mögötte a gyár rendes munkásai által előállított kenyérnek.

Budapest székesfővárosi autóbusz vállalat alkalmazottainak sztrájkja. A sztrájk 1923. év április 12-én az esti órákban tört ki. Az autóbusz vállalat vezetősége eleinte a csökkentett forgalomnak saját embereivel való fenntartását kísérelte meg, mely napi 10-12 órán át tartó szolgálat, a személyzetet annyira kifárasztotta, hogy tovább dolgozni nem bírván, így

aztán, fenti napon az autó vezetésben jártas n.m.v. tagok munkába szolítását a belügyminiszter elrendelte.

1923. április hó 13-án, 14-én és 15-én munkavédőink két autóbust vezettek.

1923. év április 16-án a sofőrök beszüntették sztrájkjukat, jelentkeztek munkára. Az üzem igazgatóságának kijelentése szerint a sztrájkoló munkásoknak munkakészsége csupán csak a munkavédők kifogástalan működésének tudható be.

Az NMV-tagok 1923. év április hó 16-án reggel leszereltek.

Vasmegyei Elektromos Művek R. T. alkalmazottainak sztrájkja Szombathelyen. Ennek az üzemnek a munkásai béremelés iránti mozgalomból kifolyólag 1923. április hó 11-én reggel 8 órakor beszüntették a munkát, mire munkába szolítás esetére, fenti közüzemhez beosztott 5 NMV-tag munkába szolítását a hivatal, a hatóságokkal egyetértésben, elrendelte.

Munkavédőink valamennyien szakképzett emberek voltak, akik a sztrájk kitörése után két órával munkájukat felvették.

Az állandó munkások közül egy sem maradt meg a helyén, így tagjaink teljesen önállóan tartották fenn az üzemet. Rendes időben az üzem 1300 lóerőt termelt, a munkavédőink a munkába szolítás alatt szintén napi 1300 lóerőt termeltek, az üzemben tehát semmiféle

fennakadás, a termelésben pedig hiány nem állott be. A sztrájk 22 munkaórán át, 1923. április hó 12-én 6 óráig tartott, melynek leteltével a sztrájkoló munkások ismét felvették a munkát, mire munkavédőink leszereltek.

Vasutassztrájk. A magyar nemzeti munkavédelmet a legnehezebb feladat elé állította gazdasági életünk üttöérének, a vasútnak megbénítása. 1923. év július hó utolsó napjaiban a nemzeti munkavédelem arról értesült, hogy a vasutasok abban az esetben, ha illetményük az általuk felállított követelések szerint augusztus hó 2-áig nem nyer rendezést, úgy valamennyien kimondják a sztrájkot.

Miután ez a hír mind komolyabb alakot kezdett öltetni, a NMV-szervezet a szükséges előkészületeket megtette, hogy egy esetleges vasúti sztrájk alkalmával meglepetések ne érhessék.

Miután a sztrájk kitörése, a vasutasok magatartása után megítélve már biztos volt, a belügyminiszter úr intézkedésére az intézmény riadóját, vagyis munkába szólítását 1923. év augusztus hó 2-án 15 óra 15 perckor elrendelte.

A MÁV és a DSA vasúttársaságok személyzetéből a mozdonyvezetők és fűtők mondták ki a sztrájkot. A vonatkísérő és állomásszemélyzet tétovázó magatartást tanúsított, nem csatlakozott mindenütt, így Győrött és Szegeden a sztrájkolókhöz,

hanem jóindulatú várakozási álláspontra helyezkedett. Ezen a két gócponton kívül azonban a többi vonalakon 1923. év augusztus hó 2-án 16 órakor teljesen megállt a forgalom.

A munkába szólítási rendelet a fővárosban ugyanazon napon 15 órakor, vidéken pedig 17 és 18 óra között érte el a hivatalokat. Ezen közvetítés távirón, telefonon és futárok útján történt, mármint a helyi viszonyok azt megkövetelték.

A munkába szólítási teljes siker koronázta, ha tekintetbe vesszük, hogy az első 50 tengelyes vonat már augusztus hó 2-án 18 óra 25 perckor elindulhatott.

A tervszerű, általános munkába szólítás eredményeként Budapesten augusztus 2-án 18 órakor sikerült a munkavédőknek a munkát az egész vonalon felvenniük, illetőleg a biztosítandó pálya- és műtárgy őrségeket felállítaniuk, míg ellenben vidéken 20 órára, félreesőbb helyen pedig az éj folyamán. Vizsgázott munkavédő mozdonyvezetők és fűtőkként egyetemi hallgatók szerepeltek, akik dacára a szünidei szabadságuknak, már a munkába szólítás napján 18 órakor kijelölt munkahelyeiken pontosan megjelentek.

A vasútigazgatóság a szükségforgalmat akként szabályozta, hogy Budapestről naponként 7 személyvonat, 7 élelmiszervonat, valamint szénvonatok lettek beállítva. Szabályozást nyert ezenkívül a vidéki szükségvonatok száma és indulási ideje.

A vasútbiztosítást az egész ország területén mindaddig, amíg az erre hivatott NMV-tagok bevonultak és felállítási helyeiket, az előre elkészített terv szerint elfoglalták, részben az államrendőrség, részben a csendőrség és katonaság végezte.

Nemcsak a már beszervezett munkavédők munkába állítását és a szükségforgalom megindítását követte nyomon a legteljesebb siker, hanem az új tagok toborzását is, amennyiben utóbbi ténykedést a túltömeges jelentkezés miatt rövidesen be kellett szüntetni.

Az önfeláldozásnak kimagasló példáját szolgáltatta a kaposvári intelligencia, melynek tagjai önként vállalták a nehéz, nekik szokatlan szénhordó munkát és végezték is a sztrájk tartama alatt. A beszervezett fővárosi egyetemi hallgatók is oly készséggel siettek a munkára való felhívásnak eleget tenni, hogy a sztrájkolok által cserbenhagyott mozdonyok úgyszólván csak percekig álltak elárvultan, mely körülménynek egyedül tudható be, hogy a gőz alatt álló mozdonyok tüzszekevényei nem égtek ki, ami végeredményben nagy károsodástól óvta meg úgy a MÁV, mint a DSA vasúttársaságot.

Fegyverhasználat a sztrájk alatt két esetben volt, így pld.: fontos őrhelyen felállított munkavédő egy éjszakán a feléje gyanúsán közeledő egyénre háromszor rászólt, hogy megállásra kényszerítse, mivel azonban az

illető nem reagált, feléje lőtt, – bár célt tévesztett –, a lövés zajára azonban az elősiető őrség, még jókor érkezve, az illetőt ártalmatlanná tette, letartóztatta és a rendőrségnek átadta. Más eset: egy munkavédő őrszem közelében csőcselék csoportosult és a munkavédővel szemben fenyegető magatartást tanúsított, mire az riasztó lövést leadva, a tartalék gyors megjelenését lehetővé tette, mely aztán a tömeget szétoszlatta.

NMV-tagjainknak ezen erélyes fellépése azonban sehol sem lépte túl a törvény megengedte határt, hatásában pedig igazoltnak bizonyult, mert csak esetleges merényletnek, vagy rombolásnak vette ezáltal elejét.

A nemzeti munkavédelem kiváló teljesítménye szembeszökő, ha összehasonlítjuk a rendes idők vasúti forgalmát a munkavédelem által lebonyolított szükségforgalommal, így pl. a debreceni üzletvezetőség területén nyugalmas időben 5 gyorsvonat 2270 utast szállított naponta, 112 személyvonat és w. 2165 utast szállított naponta, összesen: 7546 tonnát szállított naponta áruban.

Ezzel szemben a sztrájk kitörésének első napján: 22 személyvonat 3235 utast szállított naponta összesen: 37 tonnát szállított naponta áruban, tehát a sztrájk első legnehezebb napján a rendes vasúti összforgalom kb. egyhatodát bonyolította le a munkavédelem. Ha még számításba vesszük, hogy a sztrájk első napján szállított

37 tonna áru jobbára élelmiszer volt, elbírálhatjuk, hogy mily életbevágó teljesítményt végzett a nemzeti munkavédelem Debrecen városának közellátása szempontjából és mily mérhetetlen károsodástól óvta meg a termelőket azzal, hogy a szállításra kész és esetleg könnyen romlandó élelmiszert idejekorán eljuttatta a fogyasztókhoz.

Az egri pályaudvar területén következőképp alakult ki a szükségforgalom: nyugalmas időben egy napon közlekedett: 15 személyvonat és 7 tehervonat 5927 tonna áruval, a sztrájk első napján: 14 személyvonat és 3 tehervonat 3855 tonna áruval, tehát a sztrájk első napján a forgalom megközelítőleg elérte a rendes napi forgalmat. Budapest Nyugati Pályaudvar területén rendes forgalom 106 vagon naponta, összbevétel pénzben 172.000.000 K. a sztrájk első napján: 32 vonat naponta, összbevétel pénzben 196.000.000 K. Tehát a munkavédelem a sztrájk első napján a vonatok számában a forgalom 30%-át volt képes lebonyolítani.

Az értéktöbblet onnan származik, hogy a sztrájk tartama alatt a közönség jobbára árut szállított, melynek magasabb a díjtétele.

Munkába állt tagjaink az egész ország területén, foglalkozásukra nézve a következőképp oszlottak meg: állami és magántisztviselő kb. 3400 fő; földbirtokos, gazdász és földműves 1703 fő; főiskolai hallgató 902 fő;

intellektuel 1500 fő; iparos, munkás, 1700 fő, úgy, hogy a munkába álltak létszáma, a hivatásos vasúti NMV-tagokkal egyetemben meghaladta a 16.000 főt.

Munkavédőink közül a szigorúan vett üzemcsoporthoz, tehát mint mozdonyvezető, fűtő és szakmunkás 350-6000 hivatásos vasutas NMV-tag teljesített szolgálatot, a többi 9700 munkavédő ezen szakmunkások zavartalan működését, valamint a MÁV és DSA vasút vonalait, műtárgyait, raktárait biztosította, miáltal a tulajdonképpen erre hivatott rendészeti szerveket mentesítette.

Szembeszökő volt pénzünk értékének hirtelen esése a sztrájk kitörésének hírére, valamint annak újbóli emelkedése, amidőn köztudomásúvá vált a munkavédelem eredményteljes működése, és ennek nyomán a sztrájk sikeres leküzdése.

A magyar koronát Zürichben: Aug. 1-én (tehát a sztrájk előtt) 0.035-el jegyezték. Aug. 2-án (a sztrájk első napján) 0.035-el jegyezték. Aug. 3-án (a sztrájk második napján) 0.032-el jegyezték. Aug. 4-én (a sztrájk harmadik napján) 0.032-el jegyezték. Aug. 5-én (a sztrájk negyedik napján) 0.035-el jegyezték. Aug. 6-án (sztrájkmentes napon) 0.035-el jegyezték.

Legfontosabb közszükségleti élelmiszer cikkeink napi átlagos árhullámozása a következőképp alakult: 1 kg levesthús aug. 1-én 8400 K. - aug. 4-én 9000 K. - aug. 6-án 8500 K. 1 kg zsír aug. 1-én 9000 K. - aug. 4-

én 1400 K. - aug. 6-án 10000 K. 1 kg kristálycukor, 1-én 4000 K. - aug. 4-én 6200 K. - aug. 6-án 5000 K.

Ebből látható, hogy amint a külföldön is ismeretessé vált, hogy a magyar kormány sikerrel küzd meg a sztrájkkal, tehát már augusztus 5-én koronánk ismét visszanyerte a sztrájk előtti értékét; az élelmiszerek árai a sztrájk kitörésének következtében felszöktek, míg ellenben már a sztrájk negyedik napján, amikor is a munkavédő-szükségforgalom már kifogástalanul működött, ismét visszaestek. Maguk a sztrájkoló mozdonyvezetők és fűtők sem vettek részt valami nagy lelkesültséggel megmozdulásukban, hanem már a legkisebb és látszólagos kényszernek is engedve, ha eleinte szórványosan is, visszatértek elhagyott munkahelyeikre, később aztán mikor nyilvánvalóvá vált, hogy megindított sztrájkjukat fiaskó érte és hogy az ország gazdasági életét nem sikerült megállítaniuk, augusztus hó 5-én valamennyien ismét visszatértek munkahelyeikre. A belügyminiszter úr erre 1923. év augusztus hó 5-én 16 órakor elrendelte a munkában álló NMV-tagok leszerelését, ami kevés kivétellel még aznap meg is történt, úgy, hogy a leszerelési rendelet kiadását követő ötödik órában minden munkába szólított NMV-tag leszerelt.

1924. év

Nyomdász-sztrájk 1924. április 7-től május 5-ig. Fenti napon az összes budapesti napilapok szedői sztrájkba léptek, mire a belügyminiszter úr a munkába szólítási rendeletet 1924. április hó 6-án kiadta, míg ezt megelőzően egy előzetes figyelmeztetést is már április 5-én.

A munkába szólított NMV-tagok 1924 április hó 7-én az esti órákban álltak munkába, számuk 56 fő volt, valamennyien műegyetemi hallgatók. Szükséglap gyanánt a „Reggeli Hírek”, „Esti Hírek” és „Budapesti Közlöny”-t szedték munkavédőink, mely szükséglapok közül a „Reggeli Hírek” napi 30.000, az „Esti Hírek” napi 25.000, a „Budapesti Közlöny” pedig napi 3000 példányban jelent meg.

A munkavédők akként látták el munkájukat, hogy 11 fő a rendelkezésre álló Budapesti Hírlap gépeit kezelte, míg a többi 45 munkavédő a belügyminisztérium kísérleti nyomdájában a szedést végezte. Ezt a nyomdát az államrendőrség őrizte. Ezen gépek egyikéből a sztrájkoló munkások távozásukkor egy fontos alkatrészt eltávolítottak, mely körülményt azonban szakképzett munkavédőink azonnal észrevették és pótolták a hiányt. Nevezett napilap tisztviselőkara, helyén maradva, munkavédőinket a legnagyobb jóindulattal támogatta.

Ezek a szükséglapok általában közérdekű híreket hoztak a nyilvánosság tudomására. Üzemzavar nem

adta elő magát. Észlelhető volt a sztrájkolók ellenséges magatartása, mely azonban, az üzembiztosítást ellátó államrendőrség mintaszerű ébersége folytán, nem juthatott érvényre.

Az NMV tagjaink átlagos munkateljesítménye a napi 8 órát meghaladta, mely teljesítmény elsőrangúnak minősíthető, ha tekintetbe vesszük munkavédőinkre nézve ennek szokatlanságát.

Üzemi nehézség is csak azon a téren nyilvánult meg, hogy a szedés a belügyminisztérium kísérleti nyomdájában, míg a nyomás ettől távol eső helyen, a „Budapesti Hírlap” nyomdájában eszközöltetett, mely körülmény azonban munkavédőink fáradhatatlansága folytán nem bizonyult leküzdhetetlennek.

A leszerelést a belügyminiszter úr 1924. május hó 5-én a délutáni órákban rendelte el, ami egy óra leforgása alatt meg is történt.

Volt ugyanezen évben még egy kisebb méretű nyomdászsztrájk és pedig 1924. június hó 21-től 23-ig, mely alkalommal 26 fő munkavédő szólíttatott munkába. Ez a munkába szólítás ugyanúgy játszódott le, mint fent vázolt első alkalommal, csupán azzal a különbséggel, hogy mérete kisebb és tartama rövidebb volt.

Volt még harmadszor is nyomdászsztrájk 1925. június hó 4-től 5-ig, mely azonban kitörése után rövid

pár órára összeomlott és erre a rövid időre is csupán egy fő munkavédőre volt szükség.

A Ceglédi Hengermalom munkásainak sztrájkja. A ceglédi közellátás szempontjából közüzemként kezelt hengermalom munkásai 1924. június hó 25-én magasabb napszám lehetőségét keresve, aratómunkára szegődtek el.

A hengermalom igazgatósága arra való tekintettel, hogy elejét vegye a mozgalomnak más két ceglédi gőzmalom munkásai között való elharapódzásának, felkérte a ceglédi NMV-hivatalt, a szükségmunka ellátására.

A munkába szólítás 1924. június hó 25-én lett elrendelve és tartott egyfolytában ugyanazon év július hó 5-ig, mivel időközben a hatóságok a közellátás szempontjából elegendőnek tartották a másik két gőzmalmot, a ceglédi hengermalmot töröltették a közüzemek sorából. Munkába szólított NMV-tagok száma 12 fő volt.

1926.év

Munkába szólítás 1926. évben az országos jellegű árvízkatasztrófa alkalmával Balassagyarmaton. Az Ipoly folyó váratlan áradása közvetlenül veszélyeztette a litkei vasúti állomást, valamint Balassagyarmat városát, minek folytán a NMV-hivatal vezetője a közigazgatási

hatóságokkal egyetértőleg részleges munkába szolítást rendelt el.

A Litkén eszközölt munkába szolítás alábbiak szerint folyt le: 1926. június hó 5-én 23 órakor a balassagyarmati államrendőrség vezetőjétől a NMV hivatal vezetője azt az értesítést vette, hogy az Ipoly folyó völgyében fekvő litkei pályaudvart a szomszédos épületekkel egyetemben a tartós esőzések és felhőszakadás folytán beállott áradás elöntötte. A n.m.v. hivatal vezetője erre azonnal érintkezésbe lépett az alispánnal és a vele való megállapodás után még az éj folyamán Litkére induló segélymozdonnyal a litkei NMV-körzetvezetőnek megküldte osztaga részére a munkába szolítási rendeletet, melyet előzőleg már a litkei vasúti állomásfőnök is kért.

Ezen rendelet alapján 1926. június hó 6-án reggel 7 órakor a litkei műtárgy őrség munkába állt. Ezen őrség 24 órán keresztül állt munkában, ténykedése kiterjedt az elárasztott pályaudvar elmozdítható anyagának, a pályatestnek és szomszédos vashidnak őrzésére, veszélyeztetett anyagok mentésére és a rend fenntartására, nem lévén a helyszínen semmiféle karhatalom. 24 óra után, 1926. június hó 7-én reggel elmúlóban lévén a veszély, az őrség leszerelt.

Balassagyarmaton ugyancsak az Ipoly eglepetésszerű és nagyarányú áradása folytán, 1926. június hó 7-ére virradó éjjel a rohamosan növekvő ár a

város peremén fekvő házakat váratlanul elöntötte és az útjába eső odatorkolló utcák felé hömpölygött.

A NMV hivatal vezetője az alispánnal egyetértőleg a beszervezett 10 főből álló, műszakilag képzett munkavédő-árvízcsoporthoz munkába szolítását 1926. június hó 7-én 12 órakor elrendelte.

Ezen árvízcsoporthoz tagjai a várost veszélyeztető kb. 1 km hosszú vonalon a kirendelt munkásoktagok, szakaszokra osztott gátmunkálatait szakszerűen irányították, abban maguk is tevékenyen részt vettek, ezenkívül segédkeztek a mentési munkálatokban is. Munkába szolításuk 1926. június hó 8-ig, tehát 48 órán át tartott, mely idő leteltével, elmúlván a veszély, leszereltettek.

FÜGGELÉK

A NMV intézmény az 1923. augusztus havi vasutassztrájk alkalmával a rá bízott nehéz feladatot oly sikeresen oldotta meg, hogy a legfelsőbb körök legmagasabb és legmelegebb elismerését is kiérdemelte. Így a kormányzó ur őfőméltósága az 1923. évi augusztus hó 18-án megjelent „Budapesti Közlöny”-ben elrendelni kegyeskedett, hogy legteljesebb elismerése a nemzeti munkavédelmi szervezet tagjainak tudtul adassék.

Ugyancsak a belügyminiszter, kereskedelemügyi miniszter, valamint a honvédelmi miniszter úr

őnagyméltósága is a munkavédelmi szervezet és tagjainak teljesített szolgálataikért a legteljesebb elismerésüket fejezték ki.

Az irat jelzete: HU-MNL-OL-K 428-9. csomó 1926. XII. 1-4. Géppel írt, eredeti tisztázatlan.

**A MAGYAR KIRÁLYI
BELÜGYMINISZTERIUM BIZALMAS
KÖRLEVELE TÖRVÉNYHATÓSÁGOKNAK
ÉS A RENDŐR-KAPITÁNYSÁGOKNAK A
NEMZETI MUNKAVÉDELMI TARTALÉK A
MEGSZÚNT KETTŐSKERESZT
VÉRSZÖVETSÉGGEL VALÓ KAPCSOLATBA
HOZÁSA TÁRGYÁBAN,
BUDAPEST, 1926. MÁRCIUS 5.**

Magyar Királyi Belügyminiszter
szám: 3473/1925. VII. res.
Szigorúan bizalmas!
Sajátkezű felbontásra!

Tárgy: A Nemzeti Munkavédelmi Tartaléknak a megszűnt KKV-vel való kapcsolatba hozása

Valamennyi törvényhatóság első tisztviselőjének, a budapesti főkapitánynak és valamennyi kerület főkapitánynak:

A legutóbbi időkben gyakran értesültem afelől, hogy a Nemzeti Munkavédelmi Tartalékot a közönség a már rég megszűnt Kettőskereszt Vérszövetséggel hozza

kapcsolatba, ami azután alkalmas arra, hogy magát a Nemzeti Munkavédelmi Szervezetet a kellőképpen nem tájékozott polgárok előtt ellenszenvenné, gyűlöletessé tegye.

Ennek az intézménynek, amely az állami újjáépítésnek, a gazdasági élet szociális békéjének egyik legbiztosabb támasza, nagy érdekét képezi, hogy ún. tartaléka és ez által a szervezet maga ferde megvilágításba ne kerüljön.

Felhívom Méltóságodat, hogy a közönség eme téves megállapításainak ellenében a rendelkezésére álló módon és a legbizalmasabb úton hasson oda, hogy az NMV tartalékának a volt KKV-vel való mindennemű összefüggése a közfelfogásból elimináltassék.

Figyelmeztesse a vármegyei, illetőleg a városi és rendőri tisztviselő kart, hogy a Nemzeti Munkavédelmi Tartalék említésekor még kollegiális, bizalmas beszélgetéseknél is tartózkodják a KKV-re való hivatkozásból, nehogy esetleg megszokásból idegenek előtt is ily megnevezést használjon.

Budapest, 1926. évi március hó 5-én

[sajátkezű olvashatatlan aláírás]
miniszteri tanácsos

*Az irat jelzete: HU-MNL-OL-K 149-1926-6-3473. Eredeti,
gépelt, aláírt tisztázat.*

HU-HL-VKF-1930-ELN.-1. OSZT.-10820.
GRÓF RÁDAY GEDEON
NYUGALMAZOTT MAGYAR KIRÁLYI
BELÜGYMINISZTER, AZ IRREDENTA
ÜGYEK BIZTOSÁNAK LEVELE GÖMBÖS
GYULA HONVÉDELMI MINISZTER
RÉSZÉRE A NEMZETI
MUNKAVÉDELEM KÖZPONTI
IRODÁJÁNAK VEZETÉSÉRŐL
BUDAPEST, 1930. JANUÁR 10.³⁷

³⁷ Az irat eredetileg az alábbi forráskiadványban került publikálásra: *Csak szolgálati használatra! Iratok a Horthy-hadsereg történetéhez, 1919–1938*, szerk. HETÉS Tibor–MORVA Tamásné, Budapest, Zrínyi Katonai Könyv- és Lapkiadó, 1968, 499–500.

1930. január 16.

RÁDAY GEDEON NYUGALMAZOTT BELÜGYMINISZTER
GÖMBÖS GYULA HONVÉDELMI MINISZTERNEK
KÜLDÖTT LEVELÉBEN LEMOND A NEMZETI
MUNKAVÉDELEM KÖZPONTI IRODÁJÁNAK
VEZETÉSÉRŐL

Nagyméltóságú Miniszter Úr!
Kegyelmes Uram!

A Kormányzó Úr Ő Főméltósága 1922. évi március hó 22. kelt 17 K. I. 1922. sz. magas elhatározásával engem a katonai vonatkozású nemzetvédelmi és irredenta ügyek vezetőjévé kinevezni méltóztatott. Erről a m. kir. honvédelmi miniszter úr 1922. évi április hó 22. kelt szám nélküli leiratával értesített. A kinevezéshez csatolt „szervi határozmányok” 3-dik pontja szerint közvetlenül a m. kir. honvédség főparancsnokának lettem alárendelve. Az 5. pont szerint „a katonai nemzetvédelmi és irredenta ügyek vezetőjének az Államfőnél közvetlen előadói joga van”. A 10. pont szerint az ügyek végzésére a közvetkező katonai személyzet osztatik be: 1 vk. ezredes, 1 fő-tiszt, 1 írnok (gépiró). A 12. pont végre így szól: „Átalányok a miniszterelnökökkel való megbeszélés alapján”.¹

Nyolc éven át a vezető szerepre felkért bajtársakkal együtt, néha a kormány erkölcsi és anyagi támogatásával, néha a nélkül is iparkodtam feladatomnak eleget tenni. Hogy milyen eredménnyel, azt nem én vagyok hivatva elbírálni.

A Nagyméltóságoddal folytatott ismételt tárgyalás után annak a nézetnek méltóztatott kifejezést adni: hogy a testület a mai szervezetében nem felel meg a nemzetvédelmi céloknak

¹ 1921. augusztus 12-én a minisztertanács hozzájárult egy központi szerv felállításához a miniszterelnökség vezetése alatt, az összes irredenta, anti-bolszevista egyesületek felderítő és propagandamunkájának irányítására. E szervnek a vezetésével Teleki Pált bízták meg. Ennek keretében volt egy katonai szervezet, az ún. Központi Tartalék. Mt. jkv. 1921. augusztus 12. Közl.: Iratok az ellenforradalom történetéhez. 2. köt. Bp. 1956. 180—181. old.

és a K. P-re nincsen szükség.² A hozzám beosztott központi parancsnok ezredes el lett vezényelve,³ január elsején az amúgy is csekély ellátmány (havi 6400 P) elmaradt.

Ily körülmények között a felelősséget továbbra nem vállalhatván, a kormányzó Úr Ö Főméltóságánál f. h. 15-én kihallgatáson megjelentem és felmentésemet kértem.

Amidőn ezt Nagyméltóságodnak ezennel tisztelettel bejelentem, kérem a K. P. irattárát, leltárát, pénztárát stb. átvétetni,⁴ ennek megtörténte után a K. P.-nak a felmentvényt megadni, a katonai személyzet felett pedig rendelkezni méltóztassék.

Az eddigi bizalmat köszönve csekély, de mindenre elszánt erőmet a nemzetvédelmi ügynek a jövőre is felajánlom és maradtam kitűnő tisztelettel Nagyméltóságod

kész híve

Ráday Gedeon

HIL HM 1930. Eln. 1. oszt. 100 820. — Kézzeletti eredeti tisztázata.

² A gr. Ráday Gedeon által Központi Parancsnökságnak (K. P.) nevezett szerv a Nemzeti Munkavédelem Főtartálékának Központi Irodája. A HM költségvetéséből a lövészegységek céljára évi 88 000 pengőt kapott. Ebből havi 1000 pengőt adott a MOVE-nak lövészeti célokra, azonkívül szervezte a lövészegységeket és a főiskolai bajtársi szövetségek lövészegységeinek nyári táborozásait. Felszámolása összefüggésben áll az 1930. március 1-én életbe lépő új szervezéssel, amely egyrészt a levételekiképzést szorosabban a Honvédelmi Minisztériumhoz, illetőleg a vegyesdandár-parancsnokságokhoz kapcsolta és megerősítette abban a katonai előképzést (lásd e kötet 124 sz. iratát), másrészt a polgári lövészegységeknek ugyanebben az időben történt átszervezésével. Lásd e kötet 122/a sz. iratát.

³ Sasi Szabó József ezredes.

⁴ Iratságnak egy részét a Vezérkari Főnökség 1. osztálya, pénztári könyveit a HM. Számvevősege, a fegyvereket és felszerelési tárgyakat a HM 2/a osztálya vette át. A felszámolás febr. 12-én történt. Költségvetési hitelmaradványának egy részét, 25 342 pengőt, az OTT társelnöke kapta meg, miután a lövészegységek irányítása — amely eddig a Főtartálékhoz tartozott — az ő hatáskörébe került, a maradék 10 000 pengőt pedig a HM 1/a osztályának utalták ki.

**HU-HL-VKF-1938-1. OSZT.-2605-ELN.
FELJEGYZÉS A NEMZETI
MUNKAVÉDELMI SZERVEZET
FEJLESZTÉSÉNEK TERVÉRŐL
BUDAPEST, 1938. MÁJUS**

Pro domo.

Iktatmányt képező tanulmányt a volt VKF.ur leadta az osztálynak hezszárlás végett.Az osztály azt áttanulmányozta; lényege:

I./Az Nm.v.jelenlegi feladata és szervezete:

Az 1921.évi lll.lll./B.M.VII.e.sz.rendelet szerint a Nm.v.feladata:"A közüzemek, valamint a létfenntartás szempontjából nélkülözhetetlen üzemek és munkálatok zavartalan működésének biztosítása, illetve annak veszélyeztetése esetén a szükséges munkák elvégzése,nemkülönben a munkaeszközök ellen irányuló támadások elhárítása."

A tagfelvétel önkéntes jelentkezés alapján,megfelelő erkölcsi és politikai priorálás után,történik.A tagok száma jelenleg kb. 1/2 millie.A tagokat a Nm.v.hivatalek csoportonként

üzemi szolgálatra,
fegyveres biztosító szolgálatra,
légeltalmi szolgálatra és
egyéb munkaszolgálatra előzetesen nyilvántartják.

A Nm.v.hatáskörébe nem tartozó,teljesen önálló üzemcsoportok:vasut,posta és hajózás.

A Nm.v.tagokat,valamint az önálló üzemcsoportokat a Büm.szólitja munkába,

Polytatás az 1.sz.betétiven!

1.sz.betétív a 2605./eln.l.vkf.-1933.sz-hez.

Munkábaszólítás esetén elvileg ugyanazt a bért kapják, mint az a munkás, akit helyettesítenek.-A behívás kézbevételestől a Nmv.tagok hatósági közegnek tekintendők és büntetőjogi védelemben részesülnek. Ha nem vonulnak be, akkor ellenük alábbi szankciók alkalmazhatók:

Btk.430.§.alapján vétségért három hónapig terjedhető fegházzal, a

Btk.431.§.alapján pedig büntetért 3 évig terjedhető börtönnel büntethetők. Utóbbi eset akkor áll fenn, ha 2 vagy több ember összebeszél.

A Nmv.fenti belügyi /polgári/feladatain kívül a H.M.ügykörébe tartozó feladatok intézésébe is bekapcsolódnak. Ilyenek:

1./Fokozott készségi állapotok elrendelése, vagy feszült külpolitikai helyzetben az ország egész területén a hadiüzemek, közüzemek, vasut, posta, hajózás, rep.terek, közutak, stb.őrzése, valamint országos értékek javak biztosítása.

2./Honi lgv.fi.őrsök felállítása, békében ezek szakanyagának a helyszínen való megőrzése.

3./Órálakulati őrségek felállítása klgs.e-setben.

4./Klgs.esetben karhatalmi osztagok felállításával a közbiztonsági szervek megerősítése, valamint ezeknek a klgs.állapot felvételére irányuló munkájukban való támogatása.

372

II./A Nm.v.továbbfejlesztésére javaslat.

A tanulmány javasolja a Nm.v.további kifejlesztését azért, hogy a már fennálló munkakörökön felül még alábbi feladatokkal bízzák meg:

1./A szervezet - mint olyan - kapcsol-
tassék be a légoltalomba.

2./A kormányprogram alapján megszer-
vezendő kötelező munkaszolgálatban való közre-
működés.

3./A kémelhárításban - különösen a ha-
társávbán-való közreműködés és hírszerzés.

4./A megszervezett "posta üzemszoport"
révén klgs.esetben a távb.és rádióforgalom ál-
lenőrzése /cenzura/.

5./Gyakorlatokra, karhatalmi alkalmazásra,
stb-re a csapatnak teljes létszámmal való elve-
nulásának lehetővé tételére, a visszamaradó őrsé-
gek helyett nmv.tagok beállítása lakt., stb. őrzé-
sére.

6./Klgs.esetben a csapat elvonulása után
esetleg még itthon megoldandó katonai feladatok
ellátására.

7./A régi népfelkelő hatóságok egyes mun-
kaköreinek ellátása.

Általában pedig a cél a nemzeti érzésű tár-
sadalomnak osztály különbség nélküli, politikamen-
tes összefogása, a vörösvédelem, a nemzetvédelem,
kémvédelem és sztrájkvédelem.

Mindezekre a tagokat, különösen pedig a nmv.

tisztakat tanfolyamokon kellene kiképezni. Az átszervezéssel kapcsolatban szükségesnek tartja a nmv.tisztikar helyzetének rendezését is. A nmv.tisztikar u.i.tiszteletdíjas ny.á.tisztekből áll. A beosztottak ugyanakkor tényleges segédhivatali tisztviselők és altisztek. Míg utóbbiak előlépnak, addig a tisztikar 10-15 évi szolg. után sem szerezhethet semmi előnyt. Ezért javasolja a tisztekre az 1912. évi LXV. t. c. 34. §-nak alkalmazását. Eszerint az ideiglenes szolg-ra berendelt nyugdíjasnak a berendelés tartamára nyugdíján felül igénye van havi előzetes részletekben folyósításra oly összegű átlányra, mely nyugdíját kiegészíti arra az összegre, mely neki a nyugalmába helyezés időpontjában elfoglalt állása után, a berendelés időpontjában érvényben lévő illetményrendszer alapján, fizetés, lakáspénz természetével bíró illetmények fejében igénye lenne.

Az ideiglenes szolg-ra berendelt nyugdíjast eme törvény határozmányai szempontjából tényleges szolg-ban állónak kell tekinteni.

Az osztály állásfoglalása.

I./Amíg a honvédség folyamatban lévő fejlesztése célját el nem érte, más alakulatok és szervezetek fejlesztésére semmiféle összeg nem állhat rendelkezésre.

II./Bár a tanulmányban foglalt egyes javaslatok érdemeseek a megfontolásra, az osztály álta-

373

lában ama véleményen van, hogy a szorosan vett hős-en kívüli szervezetek számának állandó növekedése és szándék szerint a hős.érvekben való működése, tisztán katonai szempontból, aggályos. Ilyenek:

Nmv.,

Levente intézmény,

Cserkészek,

Légoltalmi liga,

Kötelező munkaszolgálat,

Munkatáborok, stb. és ebbe a kategóriába lehet számítani a hős-hez tartozó

teng-ket és lónyilvántartókat.

Ezek miná a hős-en akarnak segíteni, de egymástól többé-kevésbé függetlenül dolgoznak. A jelenlegi szervezet tehát úgy a feladatokat, mint pedig az emberanyag igénybevételekét illetően a szétforgácsolódás képét mutatja. A hős-en kívüli feladatokra igénybeveendő emberanyag nincs határendileg megfogva. Ennek nemcsak a rendelkezésre álló emberanyag gazdálaltalan kihasználása lesz a következménye, hanem fennáll annak a veszélye is, hogy a sokféle szervezet ugyanazt az emberanyagot többféle feladatra is igénybe veszi.

A helyes megoldás az alábbi lehet:

1./A szorosan vett hős-en kívüli feladatok ellátására hivatott különféle szervezeteket össze kell fogni és egységes vezetés alá kell helyezni. /pl. hadkiegészítő pság., vánd-kintl-kerületi hadkiegészítő pság. és egy - a H.M.-nek /konkrét vonatkozásban VKF-nek/ alárendelt-

2.sz.betétív a 2605./eln.l.vkf.-1939.sz.-hoz.

központi hadkiegészítő pság./

2./Az összes hás-on kívüli szervek emberanyagát hadrendileg meg kell fogni és kategóriáinkint szétválasztva nyilván kell tartani.

Fentiek végrehajtása a sokféle vonatkozás miatt, az összes érdekelte központi szervekkel való alapos letárgyalást és törvényes szabályozást igényel, melynek lefolytatására a HM. ur hivatott.

VI.3.

VI.3. Haskonfj.
VI.3. Haskonfj.
VI.3. Haskonfj.
VI.3. Haskonfj.

I.H.T.Vezértitkárság részéről:

Kindaxon szolgáltatásokra, melyekre a Nemz.Munk.Védelem továbbfejlesztésére a mellékelt "Emlékirat" javaslatot tess a "Honvédelemről" szóló 1939. évi II.Törvényeikk 82; és 92.§-ban biztosítva vannak. Így a Nemz.Munk.Védelemnek Orsz.mosg.szempontból való fenntartása ara szükség nincs.

1939.III.10.

374

Pre demo folytatása.

Az ügyszerab majdnem két éves, tehát
idejét multa. A N.M.V. megszüntetésének ü-
gyét az osztály 8463./eln.l.vkf.-1939.sz.
alatt folyamatba tette.

Trattárba.

III.11.

magyarul.

11.3. *guzmán*

KIV.13. [Signature]

3. száma betétív a 2.605/ eln. l. vkf.- 1938. számhoz.

A H.M. I.b.osztály részéről:

A Nmv. békefeladatai az 1921. évi 111.111./B.M. VII. c. számu rendeletben vannak a pro-domóban foglaltak szerint meghatározva.

A szervezet 1921. évben miniszeri felhatalmazás alapján önkéntes jelentkezés útján rendeletileg lett az akkori követelményeknek és viszonyoknak megfelelően felállítva. Hatósági jellegük, jogi helyzetük és ellátásuk ugyancsak rendeletileg lett utólag szabályozva.

Trianoni megkötöttségünk a honvédelmi és egyéb törvényes rendelkezések hiányában szükségessé tették a Nmv.-nek a fr-ba való ideiglenes bekapcsolódását. Így a helyből kiegészülő és rövid menetkészültségi idővel bíró óralakulati őrségek és honi légvédelmi jelző szervek felállítása, illetőleg megalakítása és felvezetése a Nmv.-re lett bízva.

A Nmv. békefeladata a honvédség szempontjából csak közvetett kiegészítő feladatot jelent.

A tanulmányban foglaltak még az új honvédelmi törvénytervezet megjelenése előtt lettek összeállítva, ennek folytán a Nmv. felügyelőség javaslatai, valamint az I.vkf. osztálynak véleménye is némi módosításra szorul.

Igy

a./ a Nmv. bekapcsolódására a honi légoltalomba, megfelelő légoltalmi szolgálatosok kiképzése után már szükség nem lesz. Ezt az Olp. a honvédelmi törvény keretén belül, az Nmv. kikapcsolásával hajtja végre.

/:Lásd: honvédelmi törvény 132. és 133. §-a:/ ;

370

b./ az üzemi szakmunkások behívásánál, nyilvántartásánál és a háborús munkaszolgálatba való bekapcsolódásánál a Nmv. közreműködésére ma már szükség nincsen, mivel utóbbiak behívása, nyilvántartása és az üzemi fr. munkásszükséglet biztosítása a honvédelmi törvény keretén belül /: 87-89.§.:/ a H.M. által az általános honvédelmi munkakötelezettség rendelkezéseivel nyer elintézés, mely a Nmv. kikapcsolásával, a közigazgatási hatóságok útján hajtatik végre;

c./ a kötelező békemunkaszolgálat, mint közérdekű munkaszolgálat az új honvédelmi törvény keretén belül /: 230.§.:/ van szabályozva;

d./ a járási /városi/ katonai parancsnokok, továbbá a Légoltalmi Liga munkálataihoz a Nmv. közreműködésére szükség nincsen, mivel azoknak a Nmv. működésével összefüggésben nem álló teendőit közvetlenül a H.M. szabályozza; /: lásd: 62.000/ eln. lgv.-1938.sz. H.M. rendeletet /:/

e./ kémvédelem és nemzetvédelem terén a Nmv. csak kisegítő szolgálatot végezhetne, mivel a K. szolgálat és a nemzetvédelem megfelelő előkészítettséget igénylő állandó szolgálatot kíván meg, mely egységes rendszer alapján a H.M. /: Vkf.:/ központi irányítása alatt áll.

A Nmv. - a honvédelmi törvénnyel kapcsolatos új utasítások átdolgozásáig, 1940. április 1-ig - egyelőre továbbra is az alábbi honvédelmi vonatkozásu feladatokat látná el:

a./ fenyegető háborús veszély vagy mozgósítás esetén az őralakulati őrsegek és honi légvédelmi jelzőszervek felállítása, megalakítása és felvezetése;

2./ Béke vasut, posta, hajózás, üzembiztosítás;

3./ Béke kisegítő karhatalmi szolgálat.

Eze kisegítések közül az 1./ alattiakra oly Nmv. tagok vétetnek igénybe, akik különleges esetben, illetőleg mozgósításkor egyúttal mint hadkötelesek az illető óralakulati órséghez, illetőleg honi légvédelmi jelzőszervhez tényleges katonai szolgálatra bevonulnak.

A 2. és 3. alatti kisegítés céljából, valamint egyéb Nmv. szolgálatra azonban különleges esetben csak oly egyének jöhetnek^{már} tekintetbe, akik tényleges katonai szolgálatra való bevonulásra nem vétetnek igénybe, illetőleg, akik honvédelmi munkakötelezettség^{vagy honvédelmi} címén nem lesznek felhasználva.

A honvédelmi törvény kiadásával azonban 1940. április 1-től az 1./ - 3./ alatti kisegítéseknek a Nmv. által való ellátására az osztály véleménye szerint már szükség nem lesz, mivel egyrészt a honvédségi törvényben a Nmv. felvéve nincsen, másrészt más rendelkezések módot adnak arra, hogy az igénybevétel most már törvényes alapokra helyeztessék, melyre vonatkozó részletes rendelkezések az új mozgósítási utasításokba lesznek lefektetve.

Igy fr. szempontból az Nmv.-re eddig háruló óralakulati órségek és honi légvédelmi jelzőszervek katonai behívójegyeinek kézbesítését, azok felállítását, megalakítását és felvezetését a községi /körjegyző/, városokban és Budapesten a városi, illetőleg kerületi katonai parancsnokság végezné ^{és}pedig a honvédelmi törvény~~tervezet~~ 54. §. 4. pontja alapján, nemcsak különleges esetben, hanem ha kell még béke idején is. A közigazgatási hatóságoknak erre vonatkozó

Törvényjavaslat a honvédség végeztetéséről és a honvédség felállításáról, melyben említik

Ez annál is inkább lehetséges lesz, mivel eddig az óralakulati órások és honi légvédelmi jelzőeszközök felállítását, megalakítását és felvezetését végző kőm. alkörzet-vezetők 80 %-ban a község, illetőleg körjegyzők voltak, tehát nem jelent több munkát utóbbiak részére azoknak felállításá és most már ezek a beállítás nem önkéntes jelentkezés alapján, hanem hadkötelezettség címén törvényes alapon hajthatják végre.

Eddig u.i. törvényes alap hiányában a Mnv. által felállított óralakulati órségek és honi légvédelmi jelzőszervekhez beosztott egyének önkéntes jelentkezése alapján vétettek igénybe és utóbbiak a katonai behívójegyük kézbesítéséig mint Mnv. tagok csak polgári közhivatali és büntetőjogi elbírálás alá tartoztak.

Végeredményben a Mmv. szervezet fenntartására ka-
nai fr. szempontból 1940. április 1-től kezdve szükség
nincsen.

Országmozgósítási szempontból való fenntartásának elbírálása a Ltt. vezérutikérés, békéscsopontból pedig az 1. Vkf. osztály, ktt. elnökség és kbt. 1.a. osztály hatáskörébe tartozik. - A kbt. 1.a.oszt. által jelzett haderőn kívüli feladatokat végző szervek egységes tervezetét kéri az osztály emnakidején betekintésre megküldeni.

1929 II. 16. v. Nemetsky
III 25 v. Porok

T A N U L M Á N Y

a Nemzeti Munkavédelem fejlesztéséről.

Ma,- amikor oly ellentétes világnézeti eszmé-
áramlatok vivják harcaikat egymással és csigázzák
fel a legmagasabb fokra még a csendesen szemlélődő
egén idegzetét is, - ma, amikor a rendkívül nehéz
gazdasági és súlyos megélhetési viszonyok között az
idegeinek már alig parancsolni tudó polgár minden
olyan mozzanatra érzékenyen reagál, mely helyzeté-
nek bármilyen jobbrafordulásával kecsegteti,- még
az igen megfontolt egén is elveszitheti a talajt
a lába alól és akaratlanul is karjaiba dőlhet egy
olyan áramlatnak, mely egyébként felfogásával nem
egyeznek és a melyből később már sem maga, sem a
társadalom mértékadó része nem kerülhet ki súlyosabb
megrázkódtatás nélkül.

Ily áramlatok ellen lehetőleg politikamente-
sen szervezkedni, illetve a már fennálló szerveze-
teket tovább építeni, - megerősíteni kell.

Ilyen meglevő, - de még további kiépítésre
szoruló intézmény a Nemzeti Munkavédelem is, amely
immár 17 éve áll önzetlenül a nemzet szolgálatában
és mely intézmény tagjainak zöme /: taglétszám kb.
negyedmillió fő :/ minden anyagi ellenszolgáltatás
nélkül - önként vállalt munkájával hazafias áldo -
zatkészségből végzi sokszor igen nehéz feladatát.-

A Nemzeti Munkavédelem a hazafias polgárság
oly szervezete, amely a létfontartáshoz szükséges
köz- és közérdekű üzemek minden körülmények között
való fontartását tűzte ki feladatául: amennyiben a

szükséges munkák önként vállalt végzésével biztosítja az üzemek zavartalan működését és megvédi úgy a munkaeszközöket, mint a munkásokat erőszakos támadások ellen.

A Nemzeti Munkavédelem, amely 1921. november 1.-én alakult meg, felállítására óta az alábbi esetekben vett részt az ország nyugalmanak biztosításában:

1922 október 8.-tól 10.-ig a pestszenterzsébeti villanyvilágítási üzemnél szakmunkát végzett 16 tag, napi termelés 400.000 Kw.

1923 április 7.-tól 18.-ig a budapesti köztisztasági munkások sztrájkja alkalmával naponként 12-56 tag dolgozott.

1923 április 11.-én a hajnali óráktól estig a szombathelyi elektromos műveknél munkába állt 5 tag, teljesítmény 1200 lóerő.

1923 április 11.-én a Phöbus újpesti villanyvilágítási üzem szüneteltetésekor 240 fős 24 óra alatt 90.000 Kw.-ot produkált.

1923 április 12.-tól 16.-ig a budapesti autóbuszvállalat sztrájkoló sofőrjeinek pótlására 3 Nmv. tag vezetett kocsit.

1923 augusztus 1.-étől 5.-ig az országos mozdonyvezető és fűtősztrájk alatt az egész országban a vasutbiztosító szolgálatot és a megindított szükségvonatokon a vonatkísérő szolgálatot összesen 10.076 Nmv. tag látta el. A nemzeti munkavédelem

tagjai által ellátott szükségforgalom a rendesnek egyhatodát tette ki. A sztrájk kitörése után 2 órával az első szükségvonatok már megindultak.

1924 április 7.-től május 5.-ig a fővárosi nyomdász-sztrájk alatt naponként 56 Nm.v. tag szedte a Reggeli- és Esti Híreket.

1924. június 21.-től 23.-ig újból 26 Nm.v. nyomdász működött.

1924 június 25.-től július 5.-ig a ceglédi hengermalom megállítása alkalmával 12 munkahelyre került Nm.v. tag.

1926 június 5.-től 8.-ig naponként 10 fő Nm.v. tag dolgozott a balassagyarmati árvíz alkalmával.

1928 november 26.-től december 7.-ig 200 fő Nm.v. tag 308 waggon szenet és 780.000 Kw. áramot termelt a pilisvörösvári bányász-sztrájk alkalmával.

1931 szeptember 15.-től december 1.-ig a biatorbágyi merénylettel kapcsolatosan elrendelt vasutbiztosítási Országos Szolgálat alatt átlag naponként 500 Nm.v. tag állott 102 órában a fontosabb műtárgyaknál őrt.

A felsorolt esetek egyrészében a sztrájkba lépett üzemi alkalmazottak helyettesítése által biztosította a Nm.v. az életszükségleti cikkek előállításának folytonosságát és a közlekedési berendezések üzemben tartásának lehetőségét - másrészében pedig fegyverrel kezében őrködött az állami javak biztonságán.

biztonságán.

A Nemv. intézmény a kettős feladatának az összes esetekben hiánytalanul megfelelt s ekkép bizonyosságát adta annak, hogy a m.kir.miniszterium eredeti elgondolása életképes és működésképes szervezet alapját vetette meg.

Magának az intézménynek a megalakítását a hirtelen szükségesség indította meg s ebben leli magyarázatát, hogy a viszonyok változtatával kiegészítések is szükségessé válnak.

Hogy az időközben szükségessé váló kiegészítések nem voltak végrehajthatók annak egyik oka az egyidőben még fenálló entente ellenőrzés - mely mindenben titkolt katonai szervezetet képzelt - másik oka pedig a folyton rosszabbodó pénzügyi helyzet volt.

Az intézmény fejlesztése ellen egyesek talán azzal érvelhetnének, hogy ma már a helyzet annyira consolidálódott s a belrend oly kifogástalan, hogy üzemi sztrájkok nem fognak előfordulni, vagy ha igen akkor a karhatalom azonnal érvényt fog szerezni a törvénynek.

Ervel nézettel szemben elegendő érv annak az igazságnak hangoztatása, hogy váratlan meglepetések ellen sohasem lehet teljes biztonsággal védekezni, - a legmesszebbmenő óvintézkedések tehát sohasem fölöslegesek.

Nagyon megfontolandó az is, hogy a felizga-

tott és minden józanabb gondolatot nélkülöző sztrájk-
ba lépőkkel célszerű-e mindjárt a fegyveres karha-
talmat szembeállítani, mert a tapasztalat azt mutat-
ja, hogy ez esetben a helyzet rendszerint csak job-
ban kiélesedik, aminek viszont igen sokszor az el-
kerülhetetlen fegyverhasználat a következménye.-Ily
elkerülhetetlen sajnálatos események azonban néha al-
kalmassak arra is, hogy az agitátorok a fegyveres erő
elleni ellenszenvet életrekelteni megkíséreljék. Egy
közbeeső szervezetnek - tehát a Nm.v.-nek - a meg-
engedhető határokon belül való alkalmazása a fentebb
említett agitációnak útját vágthatná.

Példaként nem célszerűtlen a parlamenti őrség
felállításának okaira és szükségességére visszate-
kinteni.

A képviselőháznak 1906-ban karhatalommal tör-
tént kiűritése még az akkorában annyira dédelgetett
honvédségünk ellen is oly nagy ellenszenvet váltott
ki a társadalom higgadtabb részeiben is, mely csak
nehezen és hosszabb idő elteltével volt elaltatható.
Ezek az események tették szükségessé egy oly szer-
vezetnek a felállítását, mellyel bizonyos karhatal-
mi ténykedést a fegyveres erő igénybevétele nélkül
is végre lehessen hajtani, és ez esetben ez a par-
lamenti őrség volt.

A Nm.v. feladatkörét az 1921. lll.l.111/B.M.VII-
e. rendelet I.fej. I. §-ban körvonalozza, mely a kö-
vetkezőképp hangzik.

"A közüzemek, valamint a létfenntartás szempontjából nélkülözhetetlen üzemek és munkálatok zavartalan működésének biztosítása, illetve annak veszélyeztetése esetén a szükséges munkák elvégzése, nemkülönben a munkaeszközök ellen irányuló támadások elhárítása céljából a nemzeti munkavédelem intézményét állítottam fel."

Ennek a meghatározásnak megfelelően a Nmv. intézményhez önkéntes jelentkezés alapján és megfelelő politikai és erkölcsi priorálás után felvett tagok egyrésze Üzemi szolgálatra, azaz sztrájk esetén hiányzó szak- és segédmunkások pótlásaként, - másrésze fegyveres biztosító szolgálatra őrségekként, vagy mint a csendőrség és rendőrség megerősítésére szolgáló osztagokként, vagy önálló tartalék csoportokként van már a hivataloknál előzetesen nyilvántartva.

Külön tartja nyilván ezenfelül a Nmv. a légoltalmi szolgálatra és egyéb munkaszolgálatra alkalmas és szükségelt tagjait is.

A nagyobb üzemek célszerűségi okokból zárt üzemcsoportot alkotnak, s azok összeállítását műszaki szempontból a kereskedelmi miniszter kiküldötte hivatott felülvizsgálni. Ily felülvizsgálatok a Nmv. hivatalok képviselőivel egyidőben szokásosak.

Teljesen önálló, a Nmv. hivatalok állományában nem szereplő s azoknak hatáskörébe nem tartozó üzemcsoportokat alkotnak a vasut, a posta és a hajózás.

A Nm.v. tagokat, az Önálló üzemszoportokat is, szükség esetében a B.M. szólitja felhivások utján munkába. A tagok elvileg ugyanazt a napibért kapják mint az a munkás, akit helyettesitenek. Az Üzembiztosító és egyéb nem üzemi munkát végző tagok napibérét a B.M. állapítja meg.

A felhivások kézhezvétele után a behivott Nm.v. tagok hatósági közegeknek tekintendők s így az 1914. évi XL.t.c. büntetőjogi védelme alatt állanak. Velük szemben viszont ha be nem vonulnak, vagy kötelességeiket hiányosan teljesítik a Btk. 480 és 481 §§-ai alkalmazhatók, mint szankciók.

A munkabaszólitás zökkenőmentes és gyors lebonyolítása céljából minden hivatalvezető munkabaszólitási tervezetet dolgoz ki. Ennek szakszerű és jó előkészítése minden hivatalnak a legfontosabb feladata és egyszersmind alapja a Nm.v. intézmény megbízható működésének.

Az üzemi szakmunkások behívása csak esetről-esetre történik. Ezek behívásának mozgósításszerű előkészítése tehát felesleges. Az emberek szakmák szerint nyilván vannak tartva.

Hogy hivatásos szakmunkásokon kívül megbízható intelligens anyag is álljon rendelkezésre, a Nm.v. intézmény az egyes üzemekkel egyetértésben a nyári hónapok alatt az erre a célra jelentkező egyetemi hallgatókat /: sajnos csak korlátozott számban :/ megfelelő díjazás mellett műszaki kiképzés-

ben részesíti. A villamos- víz- és gázműveknél, vasutaknál, Beszkrtnél, autóbussüzemnél stb. évenként átlag 350 egyetemi hallgatót képezünk ki és átlag 170 egyetemi hallgatót hívunk be ismétlő tanfolyamra.

Az Üzembiztosítás terén a helyzet a következő:

Az egész ország területén összesen 1705 helyen van a Mmv.-nek szervezete /: alközfzetek /: és 3416 örséget állít fel 5715 örszennel. Az örségek létszáma 22.384. A fennmaradó létszámból tartalékcsoportok alakulnak.

A Mmv. intézménye ezenfelül bekapcsolódik a H.M. ügykörébe tartozó számos feladat elintézésébe, melyekről részletesebb áttekintést az 1. melléklet nyújt.

Tekintettel arra, hogy alközfzetvezetőink és tagjaink a szervezéssel és előkészítéssel járó munkákat /: pl. jelentkezés, szemlék, kivonulások, kisebb méretű munkabaszólitások /: minden anyagi szolgáltatás nélkül látják el és a tényleges igénybevétel esetén is csak a karhatalmi szolgálatra bevonultak oszkély díjazása terheli az államkincstárt, a nemzeti munkavégelmi intézmény mutatkozik legalkalmasabbnak arra, hogy majdnem költségmentesen, illetve a legminimálisabb kiadástöbblettel ebbe a keretbe állítsuk be mindazon feladatok megoldását, melyeknek megoldása halasztást nem szenvedhet.

A Mmv. által megoldandó feladatok 2 csoportra oszthatók és pedig:

a./ a belügyi rész /: közüzemek működésének folytonossága - illetve annak biztosítása - elemi csapásoknál segítő és mentési munkálatok, segédkezés a polgári légoltalommál stb.:/

b./ a honvédelmet szolgáló ágazat:

ad a./

Mivel a Nmv. politikamentes intézmény és kizárólag a nemzeti érzelmi lakósságot kívánja egyesíteni - igen alkalmas lenne olyan irányú kifejlesztésre, hogy alapját és keretét alkotná a magyar nemzeti társadalom osztálykülönbség nélkül való összefogásának és összekovácsolásának.

Ki kell zárni tehát az oly irányú ténykedéseket, melyek széthúzást okoznának és csak olyan területeket lehet működési körünkbe vonni, melyek előre biztosítják a kötelékek mind szorosabbá válását.

Az első követelmény, hogy a szervezet a leggyorsabban és a legmegbízhatóbban tájékozva legyen minden nemzetellenes egyéni cselekedetről, vagy általánosabb megmozdulásról. Ennélfogva ki kell képezni egyes arra alkalmas tagokat, hogy a kémvédelemmel, a vörösvédelemmel, a sztrájkvédelemmel és nemzetvédelemmel rendes élethivatásuk mellett határozott módon foglalkozzanak. Ez a szolgálat nagy fontosságu, mert beláthatatlan hátrány az, ha valamely káros működést vagy szervezkedést elkövetve fedünk fel.

Hogy a Nmv. mozgalom fejlődését biztosítsuk,

be kellene kapcsolódnunk ingyen előadások útján az iskolán kívüli népnevelés programjába.

Mintán a kötelező munkaszolgálat bevezetése minden valószínűség szerint nálunk is bekövetkezik a munkatáborok felállításával és vezetésével a nemzeti munkavédelmi szervezetet kellene megbízni annál is inkább, mert az ezirányú tevékenység amúgy is a B.M. hatáskörébe tartozik.

A következő munkaterület lenne, hogy elemi csapások: tűz, árvíz, vagy bármely közös veszély esetén a Nmv. testületileg azonnal kivomlana. Ez esetben azonban a munkábszólítás jogát decentralizálni kellene.

Fontos végül az, hogy az egyes községekben is megbízható karhatalomszerű alakulat álljon bármely pillanatban rendelkezésre.

E feladatkörök elláthatása céljából természetesen szükséges lenne a jelenlegi szervezet kiterjesztése. Jelenleg Budapesten kívül 14 hivatalunk van. Ezek közül egynéhányának területe tulságosan nagy, úgy hogy a becsztott tisztek a személyes kapcsolatot idő és költség hiánya miatt nem tudják fenntartani.

Pedig igen előnyös lenne felhasználni a magyar tisztikarnak a háboru alatt a néppel megszerzett kapcsolatát és ki kellene építeni a szervezetet akkép, hogy lehetőleg minden vármegye /: thj.város:/ székhelyén létesüljön egy Nmv. hivatal annál is in-

kább, mert a közigazgatási hatóságokkal feltétlenül szükséges együttműködés csak ekkép lehetséges.

A Nmv. hivatalvezetői és előadói karában csak ny.áll.tisztek vannak alkalmazásban. E bevált tisztelet ki kellene egészíteni oly lelkes tisztekkel, akik előadói tehetséggel rendelkeznek.

A jelenlegi tisztikart is ki kellene képezni rövidebb tanfolyamokon propaganda tartására. Egyes jó előadókat az ország egész területén is lehetne alkalmazni.

Végül az átszervezéssel együtt meg lehetne és kellene oldani az alkalmazott ny.áll. tisztek szolgálati viszonyának szabályozását is. A tisztikar ugyanis tiszteletdíjas, a segédhivatali tisztviselők és altisztek pedig ténylegesek. Már a tekintély fenntartásának szempontjából sem előnyös ez a helyzet, de különös visszasságok is származhatnak belőle. Így pl. az alárendelt segédhivatali tisztviselő előlép, míg az előadó semmi előnyt nem szerez esetleg 10-15 évi szolgálata alatt. Előnyös lenne az 1912 évi LXV.t.c. 34. §-ának alkalmazása a tisztikarra.

A Nmv. intézmény a legolcsóbb eszköz országos megmozdulás előkészítésére.

Jelenlegi költségvetésünk 301.000 P, melyből 19 hivatalt tartunk fenn, s alkalmazásban van 63 ny.tiszt. 45 segédhivatali tisztviselő és 23 altiszt. Fejlesztése a fentemlitett szintre, némi átcsoportosítással egybekötve évi 200.000 P költségtsébblyllettel

elérhető lenne.

ad b./

Kimondottan honvédelmi szempontok, a 2 mellékletben vannak felsorolva.

A nemzeti munkavédelem intézménye annakidején minisztertanács határozat alapján létesült. Hatékonyabbátétele érdekében célszerű lenne, ha az intézmény létesítése, annak feladata és hatásköre a jövőben törvényen alapulna.

Az egymilliárdos befektetés honvédségünknek a legmagasabb fokra való emelését célozza. Hogy ez feltétlenül elérhető legyen, szükséges a honvédelemmel kapcsolatban álló és azt támogatni hivatott intézményeknek is a lehetőség szerinti fejlesztése. Áll ez különösen a Nemzeti Munkavédelmi intézményre, mely úgy a honvédelmi rendszernek, mint a belrendészetnek is fontos és hatékony támasza volt és amely intézményt a legkisebb költséggel lehetne egyik leghathatósabb intézménnyé kifejleszteni.

Amidőn ez intézmény további fejlesztésének célszerűségét és szükségességét fentiekben körvonalazom, javaslom az erre hivatott szakelődök értekezleteinek összehívását, melyeken a fejlesztési terv részleteiben is tárgyalható lenne.

Mint esetleges tanulmányokra, a német "Technische Nothilfe" - a belga "Union Civique" a svájci "Vaterländischer Verband" - ra és még egyéb államok hasonló szervezetére és ezeknek ottani ismertetésére hivatkozom.

1. melléklet.

A nemzeti munkavédelem felriasztás elrendelése esetén és azt megelőzőleg /: fokozott készültségi állapotok esetén és feszült külpolitikai helyzetben :/ az ország területén 1078 Őralkulati Őrséget és 243 honi légvédelmi figyelőőrsöt, - 13.282 főnyi Ősszállománnyal - állít fel.

Az Őralkulati Őrségek és pedig: hadiüzemi-, közüzemi-, vasuti-, posta-, hajózási-, közuti-, repülőtérei-, víziuti- és egyéb biztonsági és fogház-Őrségek a legfontosabb műtárgyak Őrzésére, valamint országos érdekű javak biztosítására hivatottak.

A honi légvédelmi figyelőőrsök, melyek e célra a nemzeti munkavédelem keretén belül, azok vezetői által képeztetnek ki, - az ország határövében kerülnek felállításra azzal a feladattal, hogy ellenséges repülőtémadás esetén a legnagyobb fontossággal bíró jelzőszolgálatot lássák el.

A légvédelmi figyelőőrsök milliőket érő jelzőszakanyagát a honvédelmi miniszterium legközelebb a nemzeti munkavédelemnek adja ki és pedig a kiképzésre való felhasználás és decentralizált megőrzés végett, hogy adott esetben a honi légvédelmi figyelőőrsünk azonnal és szakértelemmel láthassák el országos fontosságú feladatukat.

A nemzeti munkavédelem feladata továbbá, hogy szükség szerint a felsorolt különleges esetekben megfelelő karhatalmi osztagok munkábaállítására ál-

tal a közbiztonsági szerveket megerősítse és azok munkáját, - a felriasztás, azaz karhatalmi állomány-felemelés, légvédelmi készség és határvédelem gyors végrehajtását illetően támogassa.

Országunk katonai és polgári felriasztását a honvédelmi minisztérium már békében egységesen készíti elő: irányítja és vezeti.

Trianoni megkötöttségünk folytán azonban, a felriasztást megelőző feszült külpolitikai helyzetben a fokozott készségi állapotokat /: határvédelem, légvédelmi készség, karhatalmi állomány-felemelés :/csak leplezetten hajthatjuk végre, melyhez a nem szorosan vett katonai célokat szolgáló intézmények, hatóságok stb. igénybevételére mulhatatlanul szükségünk van.

Azt a lehetőséget figyelembevéve, hogy a nemzeti munkavédelem a jelenlegi megkötött helyzetben is, törvényes alapon, nyíltan bármikor munkabaszó-litható,- gondolt a honvéd igazgatás arra, hogy a nemzeti munkavédelmi szervezetet felriasztás előtt a felsorolt fokozott készségi állapotok elrendelése esetén is igénybeveszi a felriasztási utasításokban már meghatározott s a fent röviden felsorolt feladatokra.

E feladatokat a nemzeti munkavédelem saját priorált, tehát nemzeti szempontból teljesen megbízható tagjainak munkabaszólitása útján látja el és pedig a honvédelmi miniszter külön felkérésére

a belügyminiszter külön rendeletére.

Az Örsekeleti Örségek és honi légvédelmi figyelőőrsők feladatainak ellátására a nemzeti munkavédelem már az előkészítő munkálataiban az Örsendő javakhoz, valamint a légvédelmi figyelőhelyekhez legközelebb fekvő helységekből lakó Nmv. tagokat jelöl ki a bevonulásra kötelezett idősebb évfolyamokból és ezek munkabaszóllítását készíti elő. Csak így érhető el az az elsőrendű honvédelmi érdek, hogy az Örsekeleti Örségek és a légvédelmi figyelőőrsők szolgálatukat a belügyminiszterium külön rendeletének kézhezvétele után legkésőbb 6 órában belül teljes állománnyal megkezdhessék, - ha szükséges, főleg a légvédelmi figyelőőrsők, ennél rövidebb időn belül is működhetnek.

Az igénybeveendő Nmv. tagokat a Nmv. hivatalok a teng. kirendeltségekkel egyetértésben választják ki s ezek a fr. folyamán felállítási helyeiken maradva átkerülnek az időközben megalakult Örszadok állományába. Ekkép az átmenet a különböző készültségi állapotokból a fr.-ba zökkenésmentesen történik. Ugyanezeknek a tagoknak felállítása fr. esetén, ha azt nem előzik meg a különböző készültségi állapotok, - szintén elő van készítve.

Az összes eddigi - teljesen meglepetésszerűen megejtett próbamunkabaszóllítások igazolták, hogy az Örségek már 3-4 órában belül is megkezdhetik szolgálatukat.

Az írott hadrendben meghatározott átalakulati őrségek és honi légvédelmi figyelőőrsök felállítási helyei túlnyomórészt távol esnek a járások /: testnevelő, népgondozó és határvédelmi alakulatok /: székhelyétől, sőt sok esetben még a csendőrségek állomáshelyeitől is. Ezek felállítása tehát a távoleső honvéd és más elfoglaltsággal ugyyszólván tulterhelt csendőralakulatok útján 6 órában belül teljesen lehetetlen volna. Ezért is szüksége van a honvédelemnek a nemzeti munkavédelemre.

A kincstárra nézve anyagi szempontból is igen előnyös a nemzeti munkavédelem működése. Ezt legjobban igazolja a jelenleg folyamatban levő honi légvédelmi figyelőőrsi kiképzés, amelyet a honvédelmi miniszter felkérésére a belügyminiszter rendelt el. A figyelőőrsi kiképzést a nemzeti munkavédelem körzet- és alkörzetvezetői 243 községben, a figyelőőrsök felállítási helyein végzik.

A kiképzéssel megbízott körzet- és alkörzetvezetők e fontos, országos érdekű feladatukat minden ellenszolgáltatás nélkül, hazafias kötelességtudásból intézik s a légvédelmi jelzőszolgálatra kijelölt, kiképzésben részesülő Hmv. tagok e kötelességüket ugyancsak honszeretettől áthatva, ingyen teljesítik, mert szolgálatuk önkéntes munkavállaláson alapul.

A nemzeti munkavédelem által a feliasztást megelőzően felállított átalakulati őrségekhez és honi légvédelmi figyelőőrsökhöz beosztott és felfegyverzett Hmv. tagokat, miként általában az intézmény

munkábaszólitott és így hatósági közegeknek tekintendő tagjait a m.kir. rendőrség tagjai részére biztosított fegyverhasználati jog illeti meg. Ezt a fegyverhasználati jogot az 1932 évi XXIII.t.c. szabályozza.

A Hmv. fokozott készségi állapotok, valamint feszült külpolitikai helyzet esetén mint támogató kémelhárító szerv működik, míg felriasztás és háború esetén, mint közreműködő szerv látja el szolgálatát.

A röviden vázolt nemzeti munkavédelmi-honvédelmi feladatokról kifolyólag a nemzeti munkavédelem felügyelője a honvédelmi minisztérium 1/b., VI-7/k., VII.-8., VI/1., VI/2. osztályaival, valamint a tisztek alkalmazhatósága és erkölcsi elbírálása tekintetében a Hm. 8. osztályával állandó összeköttetést tart fenn.

2. melléklet.

Jelenleg nincs még egy olyan intézmény, mely a kimondottan honvédelmi munkakört is oly mértékben támogatná, mint a NmV.- és amely csak kevés fejlesztéssel is még annyi ezirányú munkát vállalhatna s a központi honvédelmi szervezetet annyi adminisztratív és egyéb munkálatoktól is mentesíthetné.

A már fennálló feladatokról kivül a megfelelő fokú fejlesztés révén megbízható lenne még a NmV. oly feladatokkal, melyeknek időszakonkénti átvállalása a csapatok kiképzésének előnyét szolgálná s olyanokkal, melyek a kivonuló hadsereg útképeségét csak fokoznák.

1./ Elsősorban áll ez a légvédelem- és légoltalomra vonatkozólag.

Azzal hogy a NmV. már a legelső évben a háttármentén 243 oly légi figyelőrs személyzetét képezte, melyek komoly esetben automatikusan a légvédelem alkotó részévé válnak, máris bekapcsolódott a honi légvédelem működésébe. Ezen kedvező helyzet fokozatosabb kihasználásának szükségességét indokolni is szükségtelen és nem ütköznék nehézségbe a szervezetnek a légoltalomba való bekapcsolása sem.

2./ Tudomás szerint folyamatban van a kötelező munkaszolgálat megszervezése. Ebben a szolgálatban a NmV. közreműködését előnyösen lehetne

kihasználni.

3./ A kémelhárító szolgálat tekintetében a határsáv igen előnyösen lehetne sürthető, illetve megerősíthető az amugy is teljesen megbízható tagok megfelelő oktatása s az ezutáni feladatok kiutalása által. Ezen kémelhárítás lassanként kibővíülhetne nemcsak a kimondottan katonai-, hanem a más ágakat érintő kémelhárításra és a csempészet megnehezítésére, sőt egyes esetekben még a hírszerzésre is.

4./ A megszervezett "Posta Üzemszoport" feltétlenül megbízható postaalkalmazottakból állván, fokozott készség stb. esetén a posta- táviró- távbeszélő és rádióforgalomellenőrzésére célszerűen lenne felhasználható.

5./ Egyes csendőrsőrsök sokszor annyira igénybe vannak véve, hogy legfeljebb egy ember marad az őrsön /: a csendőrfelügyelő értesítése szerint:/ Ennek esetleges megrohanását a helybeli beszervezett Nmv. tagok volnának hivatva elhárítani.

6./ Köztudomásu, hogy nagyobb gyakorlatokra a csapatokat a teljes létszámmal való elvonulásban a visszahagyandó őrségek, stb. gátolják. Ily alkalmakkor a Nmv. amugy is katonai szolgálatban kiképzett egyénei már csak gyakorlat céljából is könnyen mentesíthetnék - legalább is részben - a csapatot, még pedig a legkisebb anyagi megterheléssel. Ugyanez a helyzet az aratási szabadságok - karhatalmi kirendelések, stb. alkalmával.

7./ Fr. esetén a csapatok elvonulása után egész csomó feladat megoldását lehetne az itthon maradó és bevonulásra kötelezett, de beszervezett munkaképes tagokra bízni.

8./ Megfontolandó lenne, hogy a régi népfelkelő hatóságok által annakidején végzett egyes munkakörökkel nem kellene-e megbízni a Mnv.-?

HUHL-VKF-1939-1-OSZT-3362-ELN.

**FELJEGYZÉS A NEMZETI
MUNKAVÉDELMI SZERVEZET
MEGSZÜNTETÉSÉNEK TERVÉRŐL**

Pro domo.

A f.é.március hó 8-án megtartott vez.ért-en szóba került a N.M.V.esetleges megszüntetése.A Büm.a N.M.V.megszüntetését kívánja,mert neki nincs rá szüksége,viszont fenntartása sek pénzbe kerül.A kérdést a következő vez.ért-en újból szóba fog kerülni.Mielőtt az osztály a VKF.urnak javaslatot tenne,szükséges a kbt.l.b.és l.a.osztályok véleményének beszerzése.Lássa r.u.kbt.

1./l.b.osztály:

2./l.a.osztály:

Sind an h.v.h.f.ont.-nek meghatározott
130/366.h.a.1939.n.igazságt. St. Hauden 804.

III.11.

III.11.17.1939

III.11.17.1939. Vilá Hauden

1./b.osztály részéről:

Vélemény a csatolt l. sz.betét-
iven.

1939.III.17.

III.11.17.1939

III.11.17.1939

Pre demo folytatása.

Az NMV.megszüntetésének kérdésében az érdekelt szervek állásfoglalása az alábbi:

1./L.H.T.vezértitkárság./:130./Bbk.

1.a.-1939.sz.ügydarabon:/.

Az új henv.törv.életbelépése után, a NMV-nek országmozgósítási szempontból való fenntartásának alapja nincs.

2./H.M.l.a.osztály./:130./Bbk.-1.a.

1939.sz.ügydarabon:/.

Az NMV-re kat.szempontból az új henv.törv.után nincs szükség.Egyedüli békefeladata a sztrájk törés marad.

3./H.M.l.b.osztály. 1.sz.betétiven.

Ha új henv.törvény kiadásával, valamint akkor, ha az új fr.rendszerre már áttértünk, tehát 1940.IV.1-től, az NMV-re nincs szükség.

Fentiek alapján tervezzük a köv.

Kiadványt.

H.M.ur /:1.b.oszt.utján:/

(Az N.M.V.megszüntetésének kérdésében) A H.M.l.a.osztálynak, valamint a L.H.T.vezértitkárságnak a 130./Bbk. 1.a.-1939.sz.ügydarabon történt állásfoglalása, valamint a H.M.l.b.osztálynak a 3463./eln.l.vkf.-1939.sz.-hoz adott véleménye alapján, kérem a N.M.V. megszüntetésének ügyét a legközelebbi vezértekintet elé terjeszteni. 6/1)

A megszüntetés időpontjára vonatkozólag ~~az N.M.V.~~ a H.M.l.b.osztály

véleményével értekeztet, mely szerint a megszüntetés időpontja 1940.V.1. napra: 6574

IV.1.

W.3.rik. Károlyos

1.sz.betétív a 3463/eln.l.vkf.-1939.sz.úgyirathoz:

1./b.osztály részéről:

A Nmv. tárgyában az osztály átlásfoglalását a 2605/eln.l.vkf.-1938.sz. ügyirattal megküldött -a Nmv.fejlesztésére vonatkozó- tanulmányhoz f.évi február hó 16-án véleményében már kifejtette.

Ezzel a tanulmánnyal kapcsolatban a H.M.l./a.osztály 130/Ekb.l.a.-1939. sz. ügyiratban rögzítette állásfoglalását és ehhez az 1./b.osztály véleményét kérte. Az 1./b.osztály ez alkalommal - a fenti l. bekezdésben említett ügyiratban adott véleményét kiegészítve f.évi március hó 6-án az alábbi véleményt adta:

"A Nmv. békefeladatai az 1921.évi 111.111/B.M.-VII./ c. számú rendeletben vannak meghatározva.-

A szervezet 1921.évben miniszeri felhatalmazás alapján önkéntes jelentkezés útján rendeletileg lett az akkori követelményeknek és viszonyoknak megfelelően felállítva. Hatósági jellegük, jogi helyzetük és ellátásuk ugyancsak rendeletileg lett utólag szabályozva.

Trianoni megkötöttségünk a honvédelmi és egyéb törvényes rendelkezések hiányában szükségessé tették a Nmv-nek

664

6483

a fr-ban való ideiglenes bekapcsolódását.
Igy a helyből kiegészülő és rövid menet-
készültségi idővel bíró óralakulati órsé-
gek és honi légvédelmi jelző szervek fel-
állítás, illetőleg megalakítása és fel-
vezetése a Nm-v-re lett bízva.

A Nm-v. békefeladata a honvédség
szempontjából csak közvetett kiegészítő
feladatot jelent.

A tanulmányban foglaltak még az új
honvédelmi törvénytervezet megjelenése
előtt lettek összeállítva.

A honvédségi törvénnyel kapcsolatos
kiegészítő jelentésben foglalt javasla-
tok pedig nem sknázák ki eléggé a hon-
védségi törvény nyújtotta lehetőségeket,
mert

a./ a Nm-v. bekapcsolódására a honi
légoltalomba, megfelelő légoltalmi szol-
gálatosok kiképzése után már szükség nem
lesz. Ezt az O.L.P. a honvédelmi törvény
keretén belül, az Nm-v. kikapcsolásával
hajtja végre./:Lásd: honvédelmi törvény
132. és 133.§.!;

b./ az üzemi szakmunkások behívásá-
nál,nyilvántartásánál és a háborús mun-
kaszolgálatba való bekapcsolódásánál a
Nm-v. közreműködésére ma már szükség nin-
csen, mivel utóbbiak behívása, nyilván-
tartása és az üzemi fr. munkásszükséglet
biztosítása a honvédelmi törvény kere-

tén belül /:87-89.§:/ a H.M.által az általános honvédelmi munkakötelezettség rendelkezéseivel nyer elintézést, mely a Nmv. kikapcsolásával, a közigazgatási hatóságok útján hajtatik végre;

c./ a kötelező békemunkaszolgálat, mint közérdekű munkaszolgálat az új honvédelmi törvény keretén belül /:230.§.:/ van szabályozva;

d./ a járási /:városi:/ katonai parancsnokok, továbbá a Légoltalmi Liga munkálataihoz a Nmv. közreműködésére szükség nincsen, mivel azoknak a Nmv. működésével összefüggésben nem álló teendőit közvetlenül a H.M. szabályozza; /:lásd: 62.000/el.n.lgv.-1938.sz.H.M.rendeletet:/ ;

e./ kémvédelem és nemzetvédelem terén a Nmv. csak kiegészítő szolgálatot végezhetne, mivel a K. szolgálat és a nemzetvédelem megfelelő előképzettséget igénylő állandó szolgálatot kíván meg, mely egységes rendszer alapján a H.M./:Vkf.:/ központi irányítása alatt áll.

A Nmv.- a honvédelmi törvénnyel kapcsolatos új utasítások átdolgozásáig, 1940. április 1-ig -egyelőre továbbra is az alábbi honvédelmi vonatkozású feladatokat látná el:

1./ Fenyegető háborús veszély vagy mozgósítás esetén az óralakulati órák

665

és honi légvédelmi jelző szervek felállítás, megalakítása és felvezetése;

2./ béke, vasut, posta, hajózás, üzem-biztosítás;

3./ béke kisegítő karhatalmi szolgálat.

Eme kisegítések közül az 1./ alattiakra oly Nmv. tagok vétetnek igénybe, akik különleges esetben, illetőleg mozgósításakor egyuttal mint hadkötelesek az illető óralakulati őrséghez, illetőleg honi légvédelmi jelző szervekhez tényleges katonai szolgálatra bevonulnak.

A 2. és 3. alatti kisegítés céljából, valamint egyéb Nmv. szolgálatra azonban különleges esetben már csak oly egyének jöhetnek tekintetbe, akik tényleges katonai szolgálatra való bevonulásra nem vétetnek igénybe, illetőleg, akik a honvédelmi munka, vagy légvédelmi kötelezettség címén nem lesznek felhasználva.

A honvédelmi törvény kiadásával azonban 1940. április 1-től az 1./- 3./ alatti kisegítéseknek a Nmv. által való ellátására az osztály véleménye szerint már szükség nem lesz, mivel egyrészt a honvédelmi törvényben a Nmv. felvéve nincsen, másrészt más rendelkezések módot adnak arra, hogy az igénybevétel most már törvényes alapokra helyeztessék, melyre vonatkozó részletes rendelkezések nagyrészt a honvédelmi törvény végrehajtási

utasításában, részben esetleg az új mozgósítási utasításokba lesznek lefektetve.

Igy fr. szempontból az NmV-re eddig háruló őralakulati őrségek és honi légvédelmi jelző szervek katonai behívójegyeinek kézbesítését, azok felállítását, megalakítását és felvezetését a községi /:kör:/ jegyző, városokban és Budapesten a városi illetőleg kerületi katonai parancsnokság végezné és pedig a honvédelmi törvény 54. §.4.pontja alapján, nemcsak különleges esetben hanem ha kell még békeidején is. A közigazgatási hatóságoknak erre vonatkozó részletes teendői a Fr.U. közig.jelzésű utasításba lesznek 1940. április 1-től szabályozva.

Ez annál is inkább lehetséges lesz, mivel az eddigi őralakulati őrségek és honi légvédelmi jelző szervek felállítását, megalakítását és felvezetését végző NmV. alkörzet vezetők 80 %-ban a községi, illetőleg körjegyzők voltak, tehát nem jelent több munkát utóbbiak részére azoknak felállítása és most már ezek a behívást nem önkéntes jelentkezés alapján, hanem hadkötelezettség címén törvényes alapon hajtják végre.

Ugyanezen eljárás biztosítja a honi légvédelmi jelző szervek esetleges békebeli kiképzését is.

666

6503

Eddig ugyanis törvényes alap hiányában a Nm. által feldállított őralakulati őrségek és honi légvédelmi jelző szer-vekhez beosztott egyének önkéntes jelentkezé-
se alapján vétettek igénybe és utóbbiak a katonai Behívójegyük kézbesítéséig mint Nm. tagok csak polgári közhivatali és büntető-
jogi elbírálás alá tartoztak.

Fentiekon kívül a Nm. tagság nem mentesít a különleges esetben a tényleges katonai szolgálatra való bevonulás /:18-60-ig:/, illetőleg honvédelmi munka vagy lég-
védelmi kötelezettség /:14-70-ig:/ alól, ebből kifolyólag a Nm. intézmény különle-
ges esetben, illetőleg mozgósításkor, vagy háboru alatt oly kevés állandó tagból fog állani, hogy annak háborus működése és fenn-
tartása az osztály véleménye szerint nincs biztosítva.

Végeredményben a Nm. szervezet fenntartására katonai fr. szempontból
1940. április 1-től kezdve szükség nincsen.

Országmozgósítási szempontból való fenntartásának elbírálása a L.H.T. vezér-
titkárság, békeszempontból pedig az l.vkf. osztály, kbt. Elnökség és kbt. l./a.osztály hatáskörébe tartozik.

Fentiek alapján a tanulmányra adandó válaszban a következőket kellene kihangsú-
lyozni:

A háborus szervezéssel szemben feldálitott személyi követelmények nagymértvű fokozása a rendelkezésre álló emberanyag legracionálisabb kihasználását teszi szükségessé. Ennek lehetőségét a honvédségi törvényben teljes mértékben biztosítottuk.

Tekintettel arra, hogy a H.M. közvetlen hatáskörébe tartozóan rendelkezésünkre áll egy olyan szervezet, mely a hadrafogható milliós emberanyag egyenkenkénti nyilvántartásának és háborus szervezetbe való tömörítésének munkáját el tudja végezni, honvédségi szempontból nem lenne célszerű és gazdaságos egy a H.M. közvetlen hatásköre alá tartozó és saját szervei által nyilvántartott 15.000 fős tömeget a H.M. közvetlen hatáskörébe tartozó szervezet részére átengedni azért, hogy ebből adott esetben honvédségi alakulatokat szervezzen.

A honvédségi alakulatok szervezése minden vitán felül állóan kizárólag a H.M. hatáskörébe tartozik. Az ettől való eltérést eddig a trianoni szerződésből folyó megkötöttségünk tette szükségessé, azonban a trianoni béklyók lehullása után vissza kell térni az egyedül helyes katonai alapra.

A Nmv. eddigi hazafias munkájának teljes elismerése mellett a jövőben a H.M. a N.M.V. honvédségi vonat-

667

6576

középső feladatait átvenni szándéko-
zik, s a feladatokkal együtt a Mmv.
személyzetének ama részét, amelyre a
B.M.-nek jövőben nem lenne szüksége,
a honvédség megfelelő szervezetébe
beolvasztani tervezi."

Az osztály végül hangsúlyozza, hogy a Nmv. jelenlegi szervezetére az óralakulati órások és honi légvédelmi figyelő és jelző szervek felállítása, megalkotása és felvezetése szempontjából mindaddig szükség van, amíg a honvédelmi törvény figyelembevételével megállapítandó új mozgósítási rendszernek megfelelő új Fr. utasítások és intézkedések már kiadottak és az új fr. előmunkálatok kidolgozása befejezést nyert.

A fenti véleményben meghatározott időpont
/: 1940. április 1.:/ tehát csak akkor te-
kinthető érvényesnek, ha az új fr. előmun-
kálatok érvénybe- lépése tényleg erre az i-
dőpontra fog elrendelteni. *az igazság tehát...*

1939. III. 18.

[illegible]

FELHASZNÁLT FORRÁSOK ÉS IRODALOM

Levéltári források

Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (HU-ÁBTL)

HU-ÁBTL-4.1. A-434. A magyar hírszerzési szolgálat 1. kötet (a magyar hírszerzési szolgálat módszerei 1936-ig).

HU-ÁBTL-4.1. A-686. Etelközi Szövetség.

HU-ÁBTL-4.1.A-650. Összefoglaló. Prónay-különítmény alakulása és tevékenysége 1919–1945.

HU-ÁBTL-4.1. A-687. Az 1919-es ellenforradalmi kormány által megalakított szervezetek (1947).

HU-ÁBTL-4.1. A-719. Zadaveczt István tábori püspök “Hét év a táborban” című naplója dokumentumokkal.

HU-ÁBTL-4.1. A-720/1. A Horthy-rendszer jobboldali szervezetei.

HU-ÁBTL-4.1. A-879. 1919-es fehérterroristák anyaga.

HU-ÁBTL-4.1. A-881. Rongyos gárdisták, szabadcsapatok, különítményesek anyaga.

HU-ÁBTL-4.1. A-1047. Fehérház Bajtársi Egyesület, Anti-Bolsevista Comité.

HU-ÁBTL-4.1. A-2124. Volt horthysta titkos szervezetek.

Bundesarchiv, Berlin (BArch)

BArch-R 1507/2129. Bajor sörpuccs.

BArch-R 1507/400. Organisation Escherich. Orgesch Orka.

BArch-R 707/142. A bajor–magyar kapcsolatokra vonatkozó iratok.

Budapest Főváros Levéltára, Budapest (HU-BFL)

HU-BFL-IV-1407-b-XI. üo.-151/1922. A Budapesti Főkapitányság főkapitányi jelentése Budapest székesfőváros tanácsának.

HU-BFL-VI-15-c-205/1945. A Magyar Államrendőrség Budapesti Főkapitányság

Államrendészeti Osztálya jelentése a Kettőskereszt
Vérszövetség felosztatott egyesület adatai tárgyában
Budapest főváros főpolgármesteréhez, Budapest, 1945.
december 3.

HU-BFL-VII-1-d-10935/1924. Keő-Kucsera István
büntetőpere.

HU-BFL-VII-5-c-8821/1920. Illy László és társai
büntetőpere.

HU-BFL-VII-5-c-16193/1923. Márffy József és társai
büntetőpere.

HU-BFL-VII-5-c-11717/1923. Bedő József és Dula
József büntetőpere.

HU-BFL-VII-5-c-10559/1925. A Kovács testvérek
büntetőpere.

HU-BFL-VII-5-c-198/1940. Kiss Gábor Jenő pere.

HU-BFL-VII-18-d-1923-03/041. Apór Viktor és társai
büntetőpere.

HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0610. Ulain Ferenc és
társai büntetőpere.

HU-BFL-VII-18-d-193/1926. Windischgrätz Lajos és társai pere.

HU-BFL-XXV-1-b-4587/1946. Márffy József igazolási eljárása.

HU-BFL-XXV-1-a-464/1946. Ruszkay Jenő népbíróági büntetőpere.

HU-BFL-XXV-2-b-8311/1947. Dr. Minich József igazolási eljárása.

HU-BFL-VII-5-e-1949/20630. Héjjas Iván és társai népbíróági büntetőpere.

Hadtörténelmi Levéltár, Budapest (HU-HL)

HU-HL-VKF. A Magyar Királyi Honvéd Vezérkar Főnöke Levéltára, 1919–1945.

Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Budapest (HU-MNL-OL)

HU-MNL-OL-K 27. Minisztertanácsi jegyzőkönyvek, 1867–1944.

HU-MNL-OL-MOL-K 64-1920-2-60.
Külügyminisztérium – Politikai Osztály rezervált iratai
– Megállapodás az elszakadt részekben folytatandó
irredenta szervezéséről, 1920.

HU-MNL-OL-K 64-1920-41-515. Külügyminisztérium
– Politikai Osztály rezervált iratai – Előterjesztés a
külügyminiszter részére az elcsatolt területeken
megvalósítandó diverziós és terrorcselekményekről,
1920.

HU-MNL-OL-K 64-1921-41-187. Külügyminisztérium
– Politikai Osztály rezervált iratai – Feljegyzés az
elcsatolt területeken folytatandó diverziós
tevékenységről, 1921.

HU-MNL-OL-K-64-1921-41-199. Külügyminisztérium
– Politikai Osztály rezervált iratai – Schitler vezérkari
alezredes feljegyzése a német és a magyar irredenta
szervezetek közötti együttműködés tárgyában, 1921.

HU-MNL-OL-K-64-1921-41-221. Külügyminisztérium
– Politikai Osztály rezervált iratai – Jelentés a német
ORKA és Orgesch irredenta szervezetekkel való
tárgyalásról, 1921.

HU-MNL-OL-K 64-1923-41-81. Külügyminisztérium – Politikai Osztály rezervált iratai – Masirevich Szilárd bécsi magyar követ számjeltávirata a külügyminiszter részére, melyben arról számol be, hogy Ludendorff német tábornok nála járt, és titkos tárgyalást kezdeményezett Siménfalvy ezredessel, mint a kormányzó bizalmi emberével, Bécs, 1923. február 6.

HU-MNL-OL-K 65 – Külügyminisztérium – Politikai osztály – „D” (defenzív) referatúra iratai.

HU-MNL-OL-K 67. Külügyminisztérium – Politikai hírszolgálati osztály.

HU-MNL-OL-K 149-1926-6-3473.
Belügyminisztérium rezervált iratai – A Magyar Királyi Belügyminisztérium bizalmas körlevele a törvényhatóságoknak és a rendőrkapitányságoknak a Nemzeti Munkavédelmi Tartalék a megszünt Kettőskereszt Vérszövetséggel való kapcsolatba hozása tárgyában, Budapest, 1926. március 5.

HU-MNL-OL-K 149-1924-1-2042.
Belügyminisztérium rezervált iratai – Siménfalvy Tihamér vszkt. ezredes felterjesztése a Kormányzó Katonai Irodájához Károlyi Mihály szabadkai tartózkodásáról, Budapest, 1924. október 1.

HU-MNL-OL-K 429-1926. 05. 07.–10. 14. A Magyar Távirati Iroda – Napi hírek – Frankper, 1926. május–október.

HU-MNL-OL-KS 274-f-11. cs.-44. őrzési egység. Jelentés az Etelközi Szövetségről.

HU-MNL-OL-K 429. Belügyminisztériumi levéltár – Kozma Miklós iratai.

HU-MNL-OL-P 1360. Magyar Országos Véderő Egylet.

HU-MNL-OL-P 2249-7. sorozat. Ébredő Magyarok Egyesülete.

HU-MNL-OL- P 2249-47. sorozat. Turáni Vadászok Országos Egyesülete.

HU-MNL-OL-P 2249-61. sorozat. Fehérház Bajtársi Egyesület.

HU-MNL-OL-P 2249-81. sorozat. Magyar Fajvédők Országos Szövetsége.

Politisches Archiv, Berlin, (PA)

PA-AA-(B)-R 30531-Bd. 1. Szigorúan titkos bizalmas jelentés Budapestről a német–magyar jobboldali együttműködésről, 1923. augusztus 23.

PA-AA-(B)-R-30531-Bd. 1. Boltze német követségi titkár szigorúan bizalmas feljegyzése az Ulain-ügyről, 1923. november 10.

PA-AA-(B)-R-30531-Bd. 1. A német külügyminisztérium átirata a közrendvédelmi felügyeletet ellátó birodalmi megbízottnak, 1923. november 14.

PA-AA-(B)-R 30531-Bd. 1. Welczeck budapesti német nagykövet jelentése a Külügyi Hivatalnak az Ulain-ügyről, 1924. január 26.

Szakirodalmi források

ABLONCZY Balázs, Teleki Pál, Budapest, Osiris Kiadó, 2005.

ABLONCZY Balázs, A frankhamisítás. Hálók, személyek, döntések, *Múltunk*, 2008/1, 29–56.

ABLONCZY Balázs, *Keletre, magyar! A magyar turanizmus története*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2016.

ABLONCZY Balázs, *A miniszterelnök élete és halála. Teleki Pál (1879–1941)*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2018.

ABLONCZY Balázs, *Ismeretlen Trianon*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2020.

A Horthy-korszak Magyarországá jugoszláv szemmel. Délszláv levéltári források 1919–1941, forráskiad. HORNYÁK Árpád, Pécs–Budapest, Kronosz Kiadó – MTA BTK Történettudományi Intézet, 2016.

ANDAHÁZI SZEGHY Viktor, 'Trianontól Bledig. A Magyar Királyi Honvédség szervezése és lehetőségei 1920–1938 között', *Hadtudomány*, 2019/3, 15–23.

Christopher ANDREW, *The Secret World. A History of Intelligence*, London, Penguin Books, 2019.

ANGYAL Béla, Magyar szervezetek és mozgalmak Csehszlovákiában 1918–1921. I. rész, *Fórum*, 2000/1, 13–20.

ANGYAL Béla, *Érdekvédelem és önszerveződés. Fejezetek a csehszlovákiai magyar pártpolitika történetéből*, Dunaszerdahely, Fórum Intézet – Lilium Aurum Kiadó, 2002.

ÁROKAY Lajos, Az önálló magyar katonai attaséi szolgálat előzményei 1918–1919, *Hadtörténelmi Közlemények*, 1983/1, 73–95.

ÁROKAY Lajos, A rejtett magyar katonai attaséi szolgálat első állomáshelyeinek felállítása, 1920–1923, *Hadtörténelmi Közlemények*, 1983/3, 356–381.

ÁROKAY Lajos, A rejtett magyar katonai attaséi szolgálat tevékenysége 1923–1928 között, *Hadtörténelmi Közlemények*, 1983/4, 574–592.

ÁRVAI Zoltán–GYARAKI Károly, *100 éves az önálló magyar katonai felderítés, hírszerzés és elhárítás, 1918–2018*, Budapest, Zrínyi Kiadó, 2019.

A Wilhelmstrasse és Magyarország. Német diplomáciai iratok Magyarországról (1918–1934). I. kötet. *Az 1920-as évek,* forráskiad. NÉMETH István, Budapest, magánkiadás, 2017.

BALLA Tibor, A trianoni békediktátum és az önálló magyar haderő, *Honvédségi Szemle*, 2020/3, 109–122.

BANK Barbara, Gondolatok *Francia Kiss Mihályról és a könyvről*, in DOMONKOS László, *Francia Kiss Mihály élete és halála*, Budapest, Püski–Masszi Könyvesház, 2011, 137–139.

BARTHA Ákos, Bajcsy-Zsilinszky Endre. Életút és utóélet, Budapest, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, 2020.

BARTHA Ákos, *Véres város. Fegyveres ellenállás Budapesten, 1944–1945*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2021.

BARTHA Ákos, *Törzsökösök, rongyosok, turániak. Németellenes magyar fajvédelem 1938–1945*, Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó, 2023.

BELLÉR Béla, *Az ellenforradalom nemzetiségi politikájának kialakulása*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1975.

Bethlen István titkos iratai, forráskiad. SZINAI Miklós–SZŰCS László, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1972.

BODÓ Béla, The White Terror in Hungary. The Social World of Paramilitary Groups, *Austrian History Yearbook*, 2011/42, 133–163.

BODÓ Béla, Héjjas Iván. Egy ellenforradalmár élete, 2000, 2010/10, 9–27.

BODÓ Béla, Pál Prónay. Palamilitary Violence and Anti-Semitism in Hungary, 1919–1921, The Carl Beck Papers in Russian and East-European Studies, No. 2101, Pittsburgh, University of Pittsburgh, 2011.

BODÓ Béla, Favorites or Pariahs? The Fate of the Right-Wing Militia Men in Interwar Hungary, *Austrian History Yearbook*, 2015/46, 327–359.

BODÓ Béla, *The White Terror. Antisemitic and Political Violence in Hungary, 1919–1921*, London, Routledge, 2019.

BODÓ Béla, *A fehérterror*, Budapest, Napvilág Kiadó, 2022.

BOROS Ferenc, *Magyar–csehszlovák kapcsolatok 1918–1921-ben*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1970.

BORSI-KÁLMÁN Béla, *Öt nemzedék, és ami előtte következik... A temesvári Levente-pör, 1919–1920*, Budapest, Noran Kiadó, 2006.

BORSI-KÁLMÁN Béla, *Ifj. Niamešsny Mihály és a temesvári Levente-per, 1919–1920*, Budapest, Helikon Kiadó, 2010.

BORSI-KÁLMÁN Béla, *Kisfiúk a nagy viharban. A temesvári „Levente-pör” – az első román „irredenta per” története, 1919–1922*, Budapest, Kortárs Kiadó, 2020.

BOTLIK József, A nyugat-magyarországi felkelés. 1921. augusztus 28. – október 4., *Valóság*, 2007/3, 24–47, illetve 2007/4, 39–58.

BOTLIK József, *Nyugat-Magyarország sorsa, 1918–1921*, Vasszilvágy, Magyar Nyugat Könyvkiadó, 2012.

Csak szolgálati használatra! Iratok a Horthy-hadsereg történetéhez, 1919–1938, szerk. HETÉS Tibor, MORVA Tamásné, Budapest, Zrínyi Katonai Könyv- és Lapkiadó, 1968.

CSELÉNYI Zsuzsanna, *Az Ébredő Magyarok Egyesülete (ÉME) működése 1918–1920, Acta Academiae Paedagogicae Agriensis. Sectio Historia*, 1991/20, 51–67.

DOBÁK Imre–REGÉNYI Kund, Hírszerzési és Kémelhárítási Szabályzat – a két világháború között, *Nemzetbiztonsági Szemle*, MMXV/I, 146–197.

Dokumentumok az 1918/19-es forradalmak Duna–Tisza közí történetéhez, szerk. ROMSICS Ignác, Kecskemét, Bács-Kiskun Megyei Levéltár, 1976.

DOMONKOS László, *Francia Kiss Mihály élete és halála*, Budapest, Püski–Masszi Könyvesház, 2011.

DÓSA Rudolfné, *A MOVE. Egy jellegzetesen magyar fasiszta szervezet*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1972.

DROZDY Győző, *Elvett illúziók. Drozdy Győző emlékiratai*, szerk. PAKSY Zoltán, Budapest,

DRUSZA Tamás–KÁROLY László–LAUFER Balázs–REGÉNYI Kund, *Információszerzés kapcsolati forrásai*, szerk. REGÉNYI Kund, Budapest, Nemzeti Közszerhálati Egyetem Közigazgatási Továbbképzési Intézet, 2019.

ERDEÖS László, *A magyar honvédelem egy negyedszázada 1919–1944*, szerk. BABUCS Zoltán, Gödöllő, Attraktor Kiadó, 2007.

FEGYÓ János, Adalékok a szélsőjobboldal fokozódó szervezkedésének történetéhez a gazdasági világválság éveiben, in *A Magyar Munkásmozgalmi Múzeum Évkönyve, 1967–1968*, Budapest, Népművelési propaganda iroda, 1969, 261–289.

FODOR Miklós Zoltán, Az Etelközi Szövetség története, in *Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyve, 2007 (XXXI.)*, Salgótarján, 2008, 118–156.

FORGÁCS Balázs, *Gerillák, partizánok, felkelők. Az irreguláris hadviselés elméletének története – korunk kihívásai*, Budapest, HM Zrínyi Térképészeti és Kommunikációs Szolgáltató Nonprofit Kft., 2020.

FOGARASSY László, A Prónay-Ranzenberger pör (1930–1932), *Soproni Szemle*, 1978/1, 23–40.

GARAMI Erika, Az 1920-as évekbeli magyarországi frankhamisítás numizmatikai vonatkozásai, *Numizmatikai Közlöny*, 2003–2004/CII–CIII, 65–71.

GERGELY Ferenc – KISS György, *Horthy leventéi. A leventeintézmény története*, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1976.

Robert GERWARTH, *The Vanquished. Why the First World War Failed to End, 1917–1923*, Farrar, Straus and Girou, 2016.

Robert GERWARTH, *Harc a Vörös Szörnyeteggel. Ellenforradalmi erőszak Közép-Európa vereséget szenvedett államaiban*, ford. VÁRADY Péter, in *Háború béke idején. Paramilitáris erőszak Európában az első világháború után*, szerk. Robert GERWARTH–John HORNE, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2017, 71–92.

Robert GERWARTH–John HORNE, *Paramilitarizmus az első világháború után*, ford. VÁRADY Péter, in *Háború béke idején. Paramilitáris erőszak Európában az első világháború után*, szerk. Robert GERWARTH – John HORNE, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2017, 13–32.

GOTTFRIED Barna, *Thuróczy István és a román király elleni merénylet*, *Székegyföld*, 2010/7, 79–101.

GOTTFRIED Barna – NAGY Szabolcs, *A Székegy Hadosztály története*, Csíkszereda, Csíkszereda Kiadóhivatal, 2019.

G. SOÓS Katalin, *A nyugat-magyarországi kérdés 1918–1919*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1967.

G. SOÓS Katalin, Magyar–bajor–osztrák titkos tárgyalások és együttműködés, 1920–1921, *Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae. Acta Historica*, 1967/XVII, 3–43.

G. SOÓS Katalin, *Burgenland az európai politikában 1918–1921*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1971.

GULYÁS László, *A Horthy-korszak külpolitikája. 1. Az első évek 1919–1924*, Máriabesnyő, Attraktor Kiadó, 2012.

Háború béke idején. Paramilitáris erőszak Európában az első világháború után, szerk. Robert GERWARTH–John HORNE, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2017.

Hadtudományi Lexikon. Új kötet, főszerk. KRAJNCZ Zoltán, Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2019.

HATOS Pál, *Az elátkozott köztársaság. Az 1918-as összeomlás és forradalom története*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2018.

HATOS Pál, *Rosszfiúk világforradalma. Az 1919-es magyarországi tanácsköztársaság története*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2021.

Ulrike Claudia HOFFMANN, „*Verräter verfallen der Feme!*” *Fememorde in Bayern in den zwanziger Jahren*, Köln–Weimar, Böhlau Verlag, 2000.

Horthy Miklós *titkos iratai*, forráskiad. SZINAI Miklós, SZÜCS László, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1965.

HORTHY Miklós, *Emlékirataim*, Budapest, Európa Kiadó, 1990.

HOLLÓS Ervin – LAJTOS Vera, *Horthy Miklós, a fehérek vezére*, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1985.

Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945. I. Az ellenforradalom hatalomra jutása és rémuralma Magyarországon 1919–1921, forráskiad. KARSAI Elek, KUBITSCH Imre, NEMES Dezső, PAMLÉNYI Ervin, Budapest, Szikra Kiadó, 1956.

Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945. II. A fasiszta rendszer kiépítése Magyarországon 1921–1924, forráskiad. KARSAI Elek, NEMES Dezső, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1959.

Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945. III. Az ellenforradalmi rendszer gazdasági helyzete és politikája Magyarországon 1924–1926, forráskiad. KARSAI Elek, NEMES Dezső, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1959.

Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945. IV. Az ellenforradalmi rendszer külpolitikája 1927. január 1. – 1931. augusztus 24., forráskiad. KARSAI Elek, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1967.

JAGADICS Péter, A Horthy-hadsereg Nemzetvédelmi Szolgálat, *Szakmai Szemle – A Katonai Biztonsági Hivatal Tudományos Tanácsának szakmai kiadványa*, 2010/3, 191–205.

JANKOVICH Arisztid, *A Nemzeti Hadsereg (1919)*, forráskiad. GYÖRGY Sándor, Budapest, Szülőföld Könyvkiadó – Trianon Múzeum, 2019.

Nigel H. JONES, *Hitler's Heralds. The Story of the Freikorps, 1918–1923*, Dorset, Barns and Noble, 1995.

KÁNTÁS Balázs, *A Duna–Tisza közí dosszié. Három alapvető forrás a Duna–Tisza közí paramilitáris erőszak történetéhez, 1919–1924*, Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2020.

<http://real.mtak.hu/119045/>

KÁNTÁS Balázs, *A különítményesek nyomában. Tanulmány és források Héjjas Iván paramilitáris vezető és különítménye tevékenységéről, 1919–1923*, Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2020.

<http://real.mtak.hu/115655/>

KÁNTÁS Balázs, *Váry Albert koronaügyész-bélyettes összefoglaló jelentése a fehérterror Duna–Tisza közén zajlott eseményeiről, 1922*, Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2020.

<http://real.mtak.hu/115656/1/VARYALBERTJELENTESE.pdf>

KÁNTÁS Balázs, *Viták a „másik állambatalom”-ról. Válogatás a fegyveres titkos társaságok ügyében elhangzott parlamenti felszólalásokból, 1923–1924*, Budapest, OSZK Magyar Elektronikus Könyvtár, 2020.

<https://mek.oszk.hu/20600/20673/20673.pdf>

KÁNTÁS Balázs, *Konszolidáció kézigránáttal? Az Ébredő Magyarok Egyesületének antiszemita indíttatású jászkarajenői merényletéről, 1922*, Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2020.

<http://real.mtak.hu/117656/1/Konszolidaciokezigranattal.pdf>

KÁNTÁS Balázs, *A csongrádi bombamerénylet. Sajtó- és egyéb források a Horthy-korszak egyik antiszemita terrorcselekményének kontextusához, 1923–1924*, Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2020.

<http://real.mtak.hu/116182/>

KÁNTÁS Balázs, *A Csocsó bácsi-féle összeesküvés: Apor Viktor tartalékos honvéd főhadnagy és társai batalomátvételi terve, 1923*, Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2020.

<http://real.mtak.hu/115853/>

KÁNTÁS Balázs, *A magyar sörpuccs? Ulain Ferenc nemzetgyűlési képviselő és társai államcsínykísérlete, 1923 – Tanulmány és források*, Budapest, OSZK Magyar Elektronikus Könyvtár, 2020.

<http://real.mtak.hu/119046/1/Amagyarsorpuccs.pdf>

KÁNTÁS Balázs, *Árnyékkatonák és árnyékpolitikusok. Újabb dokumentumok a Horthy-korszak első éveinek radikális jobboldali titkos paramilitáris szervezeteinek működéséről, 1923–1926*, Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2020.

<http://real.mtak.hu/115654/>

KÁNTÁS Balázs, *Héjjas Iván paramilitáris vezető és különítménye szerepe a Duna–Tisza közti fehérterrorban, valamint az ellenük lefolytatott ügyész-i vizsgálat, 1920–1922.* Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2020.

<http://real.mtak.hu/111819/1/HejjasIvan.pdf>

KÁNTÁS Balázs, *Documenta Paramilitaria Hungarica. Tanulmány és történeti források a Kettőskereszt Vérszövetség titkos irreguláris katonai alakulat tevékenységéről. 1919–1945,* Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2020.

<https://mek.oszk.hu/21300/21327/>

KÁNTÁS Balázs, *Fehérterror a Duna–Tisza között: Héjjas Iván főhadnagy és különítménye tevékenysége, 1919–1921. White Terror in the Danube–Tisza Interfluvium The Activities of First Lieutenant Iván Héjjas and His Detachment, 1919–1921.* Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2021.

<http://real.mtak.hu/134876/>

KÁNTÁS Balázs, *Milicisták, puccsisták, terrorfiúk.* Budapest, Művészeti és Irodalmi Jelen Kft., 2021.

<http://real.mtak.hu/123884/>

KÁNTÁS Balázs, *Rendőrgyilkosság az Oktogonnál: Tanulmány és levéltári források Soltra József rendőr meggyilkolásának körülményeihez és politikai kontextusához, 1920.* Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2021.

<http://real.mtak.hu/116438/1/RendorgyilkossagazOktogonnal.pdf>

KÁNTÁS Balázs, *A magyar „febér szabadkőművesség”. Adatok és levéltári források az Etelközi Szövetség, a Horthy-korszak befolyásos politizáló titkos társaságának töredékes történetéhez,* Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság–Magyar Elektronikus Könyvtár, 2021.

<http://real.mtak.hu/122855/>

KÁNTÁS Balázs, *Pénzhamisítás hazafias célból?: A frankhamisítási bűnügy politikai hátterének megvizsgálására kiküldött parlamenti bizottság jelentése eljárásának befejezéséről és eredményéről, 1926.* Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2021.

<http://real.mtak.hu/124157/>

KÁNTÁS Balázs, *A Febér Internacionálé: Magyar–bajor–osztrák revizionista együttműködési kísérletek, 1919–1923.* Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2021.

<http://real.mtak.hu/127466/>

KÁNTÁS Balázs, *Antibolsevizmus, irredentizmus, antiszemitizmus, terrorizmus: A Kovács testvérek irredenta indíttatású bűncselekményei és ellentmondásos kapcsolatuk a magyar állami szervekkel, 1923–1925*. Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2021.

<http://real.mtak.hu/128977/>

KÁNTÁS Balázs, *A bombaper. A Horthy-korszak első éveinek egyik legnagyobb büntetőpere és politikai kontextusa, 1922–1926*. Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2021.

<http://real.mtak.hu/118800/>

KÁNTÁS Balázs–SÁFRÁNY Péter, *A csongrádi kézigránátos terrortámadás: Források a Horthy-korszak egyik legsúlyosabb antiszemita terrorcselekményének kontextusához*. Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2021.

<http://real.mtak.hu/128432/>

KÁNTÁS Balázs, *„Szép napok” a Britannia Szállóban: Adatok és levéltári források a magyarországi fehérterror egyik hírbedt irreguláris katonai alakulatának fővárosi atrocitásaihoz, 1919–1920*. Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2021.

<http://real.mtak.hu/123944/>

KÁNTÁS Balázs, *A bombamerényletek kora: Levéltári források a Horthy-korszak első éveinek politikai terrorizmusához, 1922–1924.* Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2021.

<http://real.mtak.hu/121449/>

KÁNTÁS Balázs, *A Brief and Fragmented History of Radical Right-Wing Paramilitary Formations in Hungary in the 1920s.* New Delhi, AkiNik Publications, 2021.

KÁNTÁS Balázs, *The Dream of the White Internationale: Secret Hungarian-German-Austrian Negotiations and Attempts of Military Cooperation, 1919–1923.* New Delhi, AkiNik Publications, 2021.

KÁNTÁS Balázs, *The Period of Bomb Attacks: Paramilitary Formations and Terrorism in Hungary in the First Years of the Horthy-Era, 1922–1924.* Zittau, Weser Books, 2022.

KÁNTÁS Balázs, *A Kettőskereszt Vérszövetség: Egy titkos irreguláris katonai szervezet tevékenysége az 1920-as évek Magyarországon. The Double Cross Blood Union: A Secret Irregular Military Formation and its Activity in Hungary During the 1920s.* Budapest, Line Design Kiadó, (Rerum Fides 4.), 2022.

KÁNTÁS Balázs, Héjjas Iván. *Vázlat egy magyar radikális jobboldali katonatiszt-politikus életrajzához és kapcsolatrendszeréhez*, Budapest, Hungarovox Kiadó, 2022.

KÁNTÁS Balázs, *A Horthy-korszak első éveiben működő magyar radikális jobboldali titkos paramilitáris szervezetek töredékes története 1919–1925 I. Milicisták*. Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2022.

<http://real.mtak.hu/149570/>

KÁNTÁS Balázs, *A Horthy-korszak első éveiben működő magyar radikális jobboldali titkos paramilitáris szervezetek töredékes története 1919–1925 II. Puccsisták*. Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2022.

<http://real.mtak.hu/149572/>

KÁNTÁS Balázs, *A Horthy-korszak első éveiben működő magyar radikális jobboldali titkos paramilitáris szervezetek töredékes története 1919–1925 III. Terrorfiúk*. Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2022.

<http://real.mtak.hu/149575/>

KÁNTÁS Balázs, *Iván Héjjas (1890–1950): A Draft on a Radical Right-Wing Hungarian Military Officer and Politician of the 20th Century and His Controversial Career*. Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2022.

<http://real.mtak.hu/145938/>

KÁNTÁS Balázs, *Fehérterror a Duna–Tisza között: Héjjas Iván főhadnagy és különítménye tevékenysége, 1919–1921: White Terror in the Danube–Tisza Interfluvium: The Activities of First Lieutenant Iván Héjjas and His Detachment, 1919–1921*. Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2022.

<http://real.mtak.hu/134876/>

KÁNTÁS Balázs, *A gyilkosok ideje. Fejezetek az antiszemita indíttatású paramilitáris erőszak magyarországi történetéből, 1919–1925*. Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2022.

<http://real.mtak.hu/148099/>

KÁNTÁS Balázs, *Az árnyékhadsereg és parancsnoka: Héjjas Iván és a legjelentősebb magyar különleges katonai műveletek a két világháború között (kutatási vázlat)*. Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2022.

<http://real.mtak.hu/152430/>

KÁNTÁS Balázs, *Töredékek a két világháború közötti magyar irreguláris katonai formációk működéséről: Szervezettörténeti vázlatok*. Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2022.

<http://real.mtak.hu/152882/>

KÁNTÁS Balázs, *"I Hereby Swear to the Almighty Lord to Fight with Arms in Order to Recapture the Robbed Territories of my 1000-year-old Hungarian Homeland": Connections Between the Hungarian Political and Military Elite and Radical Right-Wing Paramilitary Movements in Hungary in the 1920s*. Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2022.

<http://real.mtak.hu/136776/>

KÁNTÁS Balázs, *The White Internationale: Post-World-War Hungarian–German–Austrian Attempts of Military Cooperation, 1919–1923*. Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2022.

<http://real.mtak.hu/136523/>

KÁNTÁS Balázs, *The Era of Explosions: Terrorism in Hungary in the First Years of the Horthy-Era, 1922–1924*. Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2022.

<http://real.mtak.hu/136524/>

KÁNTÁS Balázs, *"Those Were the Days" in Hotel Britannia: The Crimes of the Irregular Military Formation Settled in Hotel Britannia, Budapest, After the First World War, 1919–1921.* Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2022.

<http://real.mtak.hu/136283/>

KÁNTÁS Balázs, *Mellékkormány, árnyékhadereg, másik állambatalom?. Radikális jobboldali, titkos félkatonai szervezetek a Horthy-korszak Magyarországon és kapcsolatuk a magyar állammal,* Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2023.

KÁNTÁS Balázs, *A fehérvér mélyállam: Forráskiadvány a „Mellékkormány, árnyékhadereg, másik állambatalom?” című monográfiához – A két világháború közötti magyar radikális jobboldali, titkos félkatonai szervezetek okmánytára.* Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2023.

<http://real.mtak.hu/154960/>

KÁNTÁS Balázs, *A különítményesek fényképalbuma. Képanyag-melléklet a „Mellékkormány, árnyékhadereg, másik állambatalom?” című monográfiához.* Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2023.

<http://real.mtak.hu/164098/>

KÁNTÁS Balázs, *A fehér mélyállam működtetői. Életrajzi adattár a Mellékkormány, árnyékhadserg, másik állambatalom? című monográfiához – A két világháború közötti magyar radikális jobboldali, titkos félkatonai szervezetek vázlatos archontológiája.* Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2023.

<http://real.mtak.hu/163437/>

KÁNTÁS Balázs, *Egy állítólagos magyar nemesi/úri titkos társaság alig feltárt története: Töredékes adatok a kékek klubja működéséhez (1907–1945).* Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2023.

<http://real.mtak.hu/160778/>

KÁNTÁS Balázs, *Egy radikális jobboldali félkatonai szervezet a batalom közelében, majd árnyékában. A Fehér Ház Mozgalom töredékes története.* Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2023.

<http://real.mtak.hu/160781/>

KÁNTÁS Balázs, *Egy radikális jobboldali titkos szervezet az irreguláris katonai alakulat és a bünszövetkezet határán: A Cselekvő Magyarok Tábora és az alapító-vezetők antiszemita indíttatású rablógyilkossági ügye (1922–1926).* Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2023.

<http://real.mtak.hu/160687/>

KÁNTÁS Balázs, *A Kettőskereszt Vérszövetség: Egy titkos irreguláris katonai szervezet tevékenysége az 1920-as évek Magyarorszáján. The Double Cross Blood Union: A Secret Irregular Military Formation and its Activity in Hungary During the 1920s.* Budapest, Line Design Kiadó, (Rerum Fides 4.), 2022.

KÁNTÁS Balázs, Héjjas Iván. *Vázlat egy magyar radikális jobboldali katonatiszt-politikus életrajzához és kapcsolatrendszeréhez,* Budapest, Hungarovox Kiadó, 2022.

KÁNTÁS Balázs, *Magyar–bajor–osztrák revizionista együttműködési kísérletek, 1919–1923,* Budapest, Hungarovox Kiadó, 2023.

KÁNTÁS Balázs–REGÉNYI Kund, *Ismeretlen titkosszolgálati dokumentumok a Horthy-korszak első éveiből,* Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2023.

<http://real.mtak.hu/165770/>

KÁNTÁS Balázs–REGÉNYI Kund, *Megfigyelt radikális jobboldali, félkatonai szervezetek. A Magyar Királyi Belügyminisztérium politikai rendészeti jelentése, 1926,*

Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2023.

<http://real.mtak.hu/165772/>

KÁNTÁS Balázs–REGÉNYI Kund, *Elfeledett magyar titkosszolgálati akciók dokumentumai az 1920-as évekből. A Kovács testvérek ügye*, Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2023.

<http://real.mtak.hu/165771>

KARSAI Elek, *Szármajeltávirat valamennyi magyar királyi követségnek*, Budapest, Táncsics Kiadó, 1969.

KEREPESZKI Róbert, A politikai és társadalmi élet határán. A Társadalmi Egyesületek Szövetsége a Horthy-korszakban, in „...nem leleplezni, hanem megismerni és megérteni”. *Tanulmányok a 60 éves Romsics Ignác tiszteletére*, szerk. GEBEI Sándor – IFJ. BERTÉNYI Iván – RAINER M. János, Eger, Esterházy Károly Főiskola, 373–388.

KEREPESZKI Róbert, *A Turul Szövetség 1919–1945. Egyetemi ifjúság és jobboldali radikalizmus a Horthy-korszakban*, Máriabesnyő, Attraktor Kiadó, 2012.

KEREPESZKI Róbert, *A Vitézi Rend, 1920–1945*, Máriabesnyő, Attraktor Kiadó, 2013.

KEREPESZKI Róbert, *Darányi Kálmán. Pályakép, személyiség, korrajz*, Budapest, Kronosz Kiadó, 2018.

KOLONTÁRY Attila, *Alekszej von Lampe, Vrangel báró katonai képviselője Magyarországon*, Pécs, PTE BTK Történettudományi Intézet – Modernkori Oroszország és Szovjetunió Történeti Kutatócsoport, (MOSZT-füzetek 1.), 2015.

KÓRÓDI Máté, *Adattár a Magyar Nemzeti Hadsereg különítményes csoportjai és más fegyveres szervek által elkövetett gyilkosságokról, 1919. augusztus 3. – 1921. október 23.*, Budapest, Clio Intézet, (Clio Kötetek 2.), 2020.

KOVÁCS Tamás, Adalékok a Magyar Királyi Külügyminisztérium szerepéhez az államvédelemben és az államrendészetben, *Fons*, 2008/1, 81–94.

KOVÁCS Tamás, Az ellenforradalmi rendszer politikai rendészetének genezise, 1919–1921, *Múltunk*, 2009/2, 64–92, 75.

KOVÁCS Tamás, *Megfigyelés, internálás, deportálás. Az internálás és a toloncolás kérdésköre a két világháború között, különös tekintettel a II. világháború korára*, PhD-értekezés, Pécs, Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Interdiszciplináris Doktori Iskola, 2013.

KOVÁCS Tamás, *A Nemzeti Hadsereg és a tiszti különítmények*, in *Csoportosulás, lázadás és a társadalom terrorizálása*. (Rendészettörténeti Tanulmányok 2.), szerk. JÁMBOR Orsolya Ilona – TARJÁN G. Gábor, Budapest, Rendőrség Tudományos Tanácsa, 2019, 151–172.

KOVÁCS Tamás, *A Honvédelmi Minisztérium „T” Szervének létrejötte és működése, avagy elhárítás és kémkedés az I. világháborútól a bethleni konszolidációig*, Budapest, Nemzeti Közszerolálati

KŐSZEGVÁRI Tibor, *Diverzió*, Zrínyi Katonai Kiadó, 1984.

Gabriele KRÜGER, *Die Brigade Erhardt*, Hamburg, Leibnitz Verlag, 1971.

John T. LAURIDSEN, *Nazism and the Radical Right in Austria, 1918–1934*, Kopenhagenáa, The Royal Library – Museum Tusculanum Press, 2007.

Andreas LINHARDT, *Die Technische Nothilfe in der Weimarer Republik*, London, Books on Demand, 2006.

Megfigyelés alatt. Dokumentumok a horthysta titkosrendőrség működéséről 1920–1944, forráskiad. BERÁNNÉ NEMES Éva, HOLLÓS Ervin, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1977.

Paolo MORISI, *Hell in the Trenches. Austro-Hungarian Stormtroopers and Italian Arditi in the Great War*, Warwick, Helion and Company, 2018.

Jun NAKATA, *Der Grenz- und Landesschutz in der Weimarer Republik 1918–1933. Die geheime Aufrüstung und die deutsche Gesellschaft*, Rombach Verlag, Freiburg im Breisgau, 2002.

NÁNDORI Pál, A hirtenbergi fegyverszállítás, *Hadtörténelmi Közlemények*, 1968/4, 636–657.

NÁNDORI Pál, *A marseilles-i gyilkosság nemzetközi jogi vonatkozásai*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1972.

NEMES Dezső, *Az ellenforradalom története Magyarországon 1919–1921*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1967.

NÉMETH István, *Magyarok és németek (1914–1934)*, Budapest, magánkiadás, 2017.

NÉMETH István, A Wilhelmstrasse és Magyarország. Az 1920-as évek (1. rész), *Valóság*, 2017/6, 45–80.

NÉMETH István, Német haditengerészeti és légügyi lépések a versailles-i békeszerződés kijátszására a weimari köztársaság (1919–1933) éveiben, *Acta Academiae Agriensis. Sectio Historiae*, 2017/XLIV, 523–534.

OLASZ Lajos, Tervek a Felvidék visszafoglalására 1920-ban, *Közép-Európai Közlemények*, 2020/4, 89–114.

ORMOS Mária, *Egy magyar médiavezéér. Kozma Miklós*, Budapest, PolgArt Kiadó, 2001.

PAKSA Rudolf, Szélsőjobbboldali pártok és mozgalmak a Horthy-korszakban, *Kommentár*, 2007/5, 68–75.

PAKSA Rudolf, *A magyar szélsőjobbboldal története*, Budapest, Osiris Kiadó, 2012.

PAKSA Rudolf, *Magyar nemzetiszocialisták. Az 1930-as évek új szélsőjobbboldali mozgalma. pártjai, politikusai, sajtója*, Budapest, Osiris Kiadó – MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, 2013.

PATAKI Ferenc, *Az ellenforradalom hadserege 1919–1921*, Budapest, Zrínyi Kiadó, 1973.

PINTÉR István, *Ki volt Horthy Miklós?*, Budapest, Zrínyi Könyvkiadó, 1968.

PÓCS Nándor, *Varjúserég. Kováts Tivadar és a magyar fajvédelem láthatatlan útjai*, Budapest–Pécs, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára – Kronosz Kiadó, 2022.

PORKOLÁB Imre, *Az aszimmetrikus hadviselés adaptációja. A tradicionális és irreguláris hadikultúrák összecsapásainak vizsgálata*, Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó, 2020.

PÖLÖSKEI Ferenc, *Hungary After Two Revolutions 1919–1922*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1980.

PRÓNAY Pál, *A határban a halál kaszája. Fejezetek Prónay Pál naplójából*, forráskiad. PAMLÉNYI Ervin, SZABÓ Ágnes, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1963.

PÜSKI Levente, A Horthy-korszak politikai rendszere, in *A Horthy-korszak vitatott kérdései*, Budapest, Kossuth Kiadó, 2020, 55–74.

RESPERGER István, *Die Risiken, Herausforderungen, und Bedrohungen. Die Rolle der Streitkräfte in den neuen bewaffneten Konflikten aus ungarischen Sicht*, Hamburg, Hamburg University of Applied Sciences, 2003.

RESPERGER István – KISS Álmos Péter – SOMKUTI Bálint, *Aszimmetrikus hadviselés a modern korban. Kis háborúk nagy hatással*, Budapest, Zrínyi Kiadó, 2013.

RESPERGER István, Stratégiák és fogalmak háborúja, az aszimmetrikus hadviselés hadtudományi megközelítése, *Hadtudomány*, 2016/26, 37–50.

RESPERGER István, *A válságkezelés és a hibrid hadviselés*, Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2018.

ROMSICS Ignác, *A Horthy-korszak*, Budapest, Helikon Kiadó, 2017.

ROMSICS Ignác, *A nagy háború és az 1918–1919-es magyarországi forradalmak*, Budapest, Helikon Kiadó, 2018.

ROMSICS Ignác, *Bethlen István*, Budapest, Helikon Kiadó, 2019.

ROMSICS Ignác, *Honmentők /honvesztők*, Budapest, Helikon Kiadó, 2021.

Thomas L. SAKMYSTER, *Hungary's Admiral on Horseback. Miklós Horthy, 1918–1944*, Washington, Columbia University Press, 1994.

Karin SCHAEFER, *German Military and the Weimar Republic. General Hans von Seeckt, General Erich Ludendorff and the Rise of Hitler*, London, Pen and Sword Military, 2020.

SERFŐZŐ Lajos, A titkos társaságok és a konszolidáció 1922–1926-ban, *Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae. Acta Historica*, Tomus LVII, 1976, 3–60.

SHVOY Kálmán, *Shvoy Kálmán titkos naplója és emlékirata 1920–1945*, forráskiad. Perneki Mihály, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1983.

SIMÉNFALVY Tihamér, A léghajó a tábori és várharcban, *Magyar Katonai Közlöny*. 2. évf. 1909/11. sz. 1011–1024.

SIPOS Péter, A konspiráció mítosza. Titkos szerveződések Magyarországon 1919–1944, *Beszélő*, 1995/29–30.

SOMBOR-SCHWEINITZER József, *Rendőrségi célkeresztben a szélsőjobb. Dr. Sombor-Schweinitzer József feljegyzése a*

szélsőjobboldali mozgalmakról, 1932–1943, forráskiad.
KOVÁCS Tamás, Budapest, Gondolat Kiadó, 2009.

SOÓS László, A Nemzeti Munkavédelmi Szervezet létrehozása és tevékenységének első évei, 1921–1926, *Levéltári Szemle*, 1979/1–2, 277–291.

SUBA János, Karhatalmi formációk Magyarországon 1918–1920, *Rendvédelem-történeti Füzetek*, 2008/18, 131–142.

SUBA János, A Nemzeti Hadsereg csendőralakulatai 1919–1921, *Közép-európai Közlemények*, 2015/4, 47–60.

SUBA János, Polgárőrség szervezése 1919–1921, *Rendvédelem-történeti Füzetek*, 2018/56, 131–144.

SZAKÁLY Sándor, A magyar katonai felső vezetés, 1938–1945, Budapest, Ister Kiadó, 2001.

SZAKÁLY Sándor, *Honvédség és tisztikar 1919–1947*, Budapest, Ister Kiadó, 2002.

SZAKÁLY Sándor, *A 2. vkf. osztály, Tanulmányok a magyar katonai hírszerzés és kémelhárítás történetéről, 1918–1945*, Budapest, Magyar Napló Kiadó – VERITAS Történetkutató Intézet, 2015.

Szakmatörténeti szemelvények, forráskiad. BODA József – DOBÁK Imre – REGÉNYI Kund–SZILI László, Budapest, Nemzetbiztonsági Szakszolgálat, 2014.

Szekér Nóra, *Titkos társaság. A Magyar Testvéri Közösség Története*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2017.

TÓTH Imre, Egy polgári arisztokrata. Kánya Kálmán (1869–1945), Pécs, Kronosz Kiadó, 2016.

TÓTH Imre, *Két Anschluss között. Nyugat-Magyarország és Burgenland Wilsontól Hitlerig*, Budapest, Kronosz Kiadó, 2020.

TÓTH Tibor, *Manicheizmus*. Debecen, Zikkurat-Média Kft., 2002.

TÓTH Tibor, *A hungarista mozgalom emigrációtörténete az „Út és cél” és a „Hungarista Tájékoztató” című sajtótermékek tükrében*, PhD-értekezés, témavezető prof. dr. Szakály Sándor, Debreceni Egyetem Történettudományi Doktori Iskola, 2007.

TÓTH Tibor, *A hungarista mozgalom emigrációtörténete az „Út és cél” és a „Hungarista Tájékoztató” című sajtótermékek tükrében*, Debrecen, Debrecen University Press, 2008.

TÓTH Tibor, *Társadalmi problémák a vidéki Magyarországon és szociálpolitikai viták a törvényhozásban az 1930-as években*, Budapest, Gondolat Kiadó, 2018.

TÓTH Tibor, *A Forgotten Agricultural Modernization Program from the 1930s, in Agriculture and Rural Life in Finland and Hungary*, szerk. VARGA Zsuzsanna–Anssi HALMESVIRTA, Suomen Maatalousmuseo Sarka, Helsinki, 2018, 69–78.

TÓTH Tibor, A hungarista emigráció és 1956, *Acta Acadamiae Beregsasiensis*, 2018/1, 201–214.

TÓTH Tibor, A nemzetiszocialista Németország szociálpolitikája 1933-1939, *Debreceni Szemle*, 2018/3, 322–336.

TÓTH Tibor, Nagybirtok kontra kisbirtok. Politikai érdekütközés a hitbizományok felszámolása kapcsán az 1930-as évek közepén, *Agrártörténeti Szemle*, 2018/1–4, 131–139.

TURBUCZ Dávid, *Horthy Miklós*, Budapest, Napvilág Kiadó, 2011.

TURBUCZ Dávid, *A Horthy-kultusz, 1919–1944*, Budapest, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, 2016.

TURBUCZ Dávid, *Horthy Miklós, a haditengerésztiszt*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2022.

UJSZÁSZY István, *Vallomások a holtak házából. Ujszászy István vezérőrnagynak, a 2. vkf. osztály és az Államvédelmi Központ vezetőjének az ÁVH fogságában írott feljegyzései*, forráskiad. HARASZTI György, KOVÁCS Zoltán András, SZITA Szabolcs, Budapest, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára – Corvina Kiadó, 2007.

UNGVÁRY Krisztián, *A Horthy-rendszer mérlege. Diszkrimináció, szociálpolitika és antiszemitizmus Magyarországon 1914–1944*, Pécs, Jelenkor Kiadó – Országos Széchenyi Könyvtár, 2012.

UNGVÁRY Krisztián, *Horthy Miklós. A kormányzó és felelőssége 1920–1945*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2020.

UNGVÁRY Krisztián, *Kingrás a történelemből. Horthy Miklós a világpolitikai színpadán*, Budapest, Open Books, 2022.

Uğur Ümit ÜNGÖR, *Paramilitarism. Mass Violence in the Shadow of the State*, Oxford, Oxford University Press, 2020.

VARGA Krisztián, *Ellenség a baloldalon. Politikai rendőrség a Horthy-korszakban*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2015.

VARGYAI Gyula, *A biatorbágyi merénylet. Merénylet a merénylet ellen*, Budapest, Hadtörténelmi Levéltár – Paktum Nyomdaipari Társaság, 2002.

VESZPRÉMY László Bernát, *1921. A Horthy-rendszer megszilárdulásának története*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2021.

VONYÓ József, *Jobboldali radikálisok Magyarországon 1919–1944. Tanulmányok, dokumentumok*, Budapest, Kronosz Kiadó, 2012.

VONYÓ József, Gömbös Gyula, Budapest, Napvilág Kiadó, 2014.

VONYÓ József, Gömbös Gyula és a hatalom. Egy politikussá lett katonatiszt, Budapest, Kairosz Kiadó, 2018.

Robert G. L. WAITE, *Vanguard of Nazism The Free Corps Movement In Post-War Germany 1918–1923*, New York, W. W. Norton and Company, 1969.

Bernard WASSERSTEIN, *Az igazi Trebitsch. Az átváltozóművész*, ford. MOLNÁR György, Budapest, Akadémiai Kiadó, 2016.

WAYAND Tibor, *Önvallatás. Wayand Tibor fogságban írt visszaemlékezései, 1945–1946*, forráskiad. VARGA Krisztián, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára – Kronosz Kiadó, Budapest, 2019.

WINDISCH-GRAETZ Lajos, *Hősök és csirkefogók. Megélt történelem 1899–1964*, ford. NYIZSNYÁNSZKY Ferenc, Budapest, Athenaeum Kiadó, 2019.

ZADRAVECZ István, *Páter Zadravec titkos naplója*, forráskiad. BORSÁNYI György, Kossuth Könyvkiadó, 1967.

ZAKAR József, *Fajvédők az 1920-as évek Magyarországon*, in *Tanulmányok a holokausztról V.*, szerk. Randolph L. BRAHAM, Budapest, Balassi Kiadó, 2011, 52–111.

ZEIDLER Miklós, *A revíziós gondolat*, Pozsony, Kalligram, 2009.

ZEIDLER Miklós, Külpolitika és revízió – Mindent vissza?, in *A Horthy-korszak vitatott kérdései*, Budapest, Kossuth Kiadó, 175–196.

ZINNER Tibor, Adatok a szélsőjobboldali egyesületek megalakulásának körülményeihez, *Történelmi Szemle*, 1979/3–4, 562–576.

ZINNER Tibor, Adatok az Ébredő Magyarok Egyesületének 1918. november – 1920. március közötti történetéhez, *Budapest Főváros Levéltára Közleményei*, 1978/1, 251–284.

ZINNER Tibor, *Az ébredők fénykora, 1919–1923*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1989.

A *fehérterrornak* nevezett, első világháború utáni magyarországi polgárháború és paramilitáris erőszakhullmának időszaka után, míg az 1919 és 1921–1922 közötti időszak a „különítményes” jellegű, korlátozott állami irányítás alatt álló katonai egységek működésének és túlkapásainak, önkényeskedésének, civilek elleni erőszakos fegyveres fellépésének időszaka volt, addig 1922–1923-tól kezdve, a bethleni konszolidáció jegyében az ország különböző területein működő irreguláris alakulatokat, nemzetvédelmi milíciákat, így a Héjjas Iván tartalékos főhadnagy vezette Alföldi Brigádöt és az Ébredő Magyarok Egyesületének fegyveres alakulatait Bethlen István miniszterelnök kormánya lefegyverezte és regularizálta, illetve zavaros, a polgárháborús időkre visszavezethető rendvédelmi jellegű jogosítványait, melyekkel 1919 és 1922–1922 között gyakran éltek vissza civilek rovására, és működtettek a belügyi rendvédelmi szervekkel párhuzamos rendvédelmi apparátust, egyértelműen és határozottan megszüntették. Létrejött ugyanakkor a Belügyminisztérium irányítása alatt álló Nemzeti Munkvédelmi Szervezet nevű, elsősorban a sztrájkok és a munkásmozgalmi szervezkedések letörésére, illetve ezzel párhuzamosan üzembiztonsági feladatok ellátására szolgáló, önkéntes félkatonai organizáció – kissé anakronisztikusan mondhatnánk, egyfajta *fehér munkásőrség* –, melynek tagjait kézfegyverekkel szerelték fel, és szolgálatban intézkedési, valamint fegyverhasználati joguk a rendőrségével egyezett meg, ezért formálisan inkább rendőri, mint katonai alakulatnak volt tekinthető. Nem hivatalosan, „befelé” azonban a haderő rejtett, tartalékos jellegű, bár csekély harcértékű kiegészítő alakulataként is funkcionált, soraiba pedig sok veterán ellenforradalmárt integráltak. A jelen forráskiadvány e mára alig ismert állami fegyveres szervezet, egyszerre rendvédelmi szerv és kiegészítő katonai alakulat történetéről nyújt áttekintést, amennyire az lehetséges, 1922 és 1939/1940 közötti időkörrrel.